

Forsvarsdepartementet
Sosiokulturelle konsekvenser samiske samfunn

Utgave: 0
Dato: 2010-02-26

DOKUMENTINFORMASJON

Oppdragsgiver: Forsvarsdepartementet
Rapportnavn: Sosiokulturelle konsekvenser samiske samfunn
Utgave/dato: 0 / 2010-02-26
Arkivreferanse: 523362006

Oppdrag: 523362 – KU Distriktpolitiske og sosiokulturelle ifm lokalisering nye kampfly
Oppdragsbeskrivelse: En utredning angående distriktpolitiske konsekvenser ved evt nedleggelse av Bodø og Ørland hovedflystasjoner, samt sosiokulturell påvirkning av samisk bosetning ved evt lokalisering til Evenes.

Oppdragsleder: Haugberg Sven
Fag: Analyse
Tema: Regional utvikling
Leveranse: Rapport / utredning

Skrevet av: Veslemøy Kristine Dahl
Kvalitetskontroll:

Asplan Viak AS www.asplanviak.no

FORORD

Forsvarsdepartementet (FD) gjennomfører for tiden en utredning og vurdering av alternativer knyttet til lokalisering av nye kampfly. I den forbindelse ønsker FD å gjennomføre en utredning angående distriktpolitiske konsekvenser ved eventuell nedleggelse av Bodø og Ørland hovedflystasjoner, samt sosiokulturell påvirkning av samisk bosetning ved eventuell lokalisering til Evenes. Foreliggende utredning omfatter sosiokulturell påvirkning av samisk bosetning ved eventuell lokalisering til Evenes, mens distriktpolitiske konsekvenser ved eventuell nedleggelse av Bodø og Ørland hovedflystasjoner er behandlet i egen rapport.

Asplan Viak har vært engasjert til å gjennomføre utredningen. I Asplan Viak har Sven Haugberg vært oppdragsleder, mens Veslemøy Kristine Dahl har skrevet utredningen.

Stavanger/Karasjok, 26.02.2010

Sven Haugberg
Oppdragsleder

Veslemøy Dahl
Forfatter delrapport

INNHALDSFORTEGNELSE

Oppsummering.....	5
1 Innledning.....	9
2 Metode	10
2.1 Ikke prissatte konsekvenser	10
2.2 Metode for informasjonsinnhenting.....	13
3 Beskrivelse av tiltaket.....	15
4 0-alternativet	16
5 Influensområdet	17
6 Ikke prissatte konsekvenser	18
6.1 Betydning av området	18
6.2 Omfang	28
6.3 Omfang vurdert opp mot kriterier for samiske samfunn	31
7 Konsekvenser og avbøtende tiltak.....	42
7.1 Konsekvenser for markasamisk samfunn	42
7.2 Konsekvenser for Markasamisk identitet	44
7.3 Konsekvenser for Reindrift	46
7.4 Konsekvenser for Markasamiske møteplasser	47
7.5 Oppsummering effekt av tiltak med avbøtende tiltakt	49
8 Behov for videre utredninger	50
9 Bibliografi	51

OPPSUMMERING

Bakgrunnen for utredningen er konsultasjoner som er gjennomført mellom Sametinget og Forsvarsdepartementet i forbindelse med en eventuell lokalisering av kampflybase på Evenes.

Denne utredningen tar utgangspunkt i at det blir etablert kun en kampflybase i Norge og at den lokaliseres til Evenes. Man antar at en slik løsning vil bety at ca 1100 mennesker er tilknyttet basen, og at det gjennomføres ca 12000 flytimer i løpet av et år. Ca 300 av disse vil bli rekruttert lokalt. I tillegg er det beregnet en ringvirkning for hele regionen, på ca 140 arbeidsplasser. Utredningen er ikke en konsekvensutredning etter plan- og bygningsloven, men det er valgt å bruke en tilnærmet metode. Utredningen er ikke utfyllende, men prøver å sette søkelyset på viktige problemstillinger. Detaljert kunnskap om omfanget av støy, tilflytting og pendling har ikke vært tilgjengelig informasjon for utreder, og utredningen må sees i dette lys. Detaljert kunnskap er nødvendig for å kunne gjøre en fullverdig analyse av konsekvensene.

Metoden som er brukt i denne analysen er baseres på statens vegvesen håndbok 140, Konsekvensanalyser – Veiledning, og veileder i samfunnsøkonomi. Metoden er knyttet til konsekvenser for ikke-prissatte konsekvenser.

0-alternativet er hvis kampflybasen ikke blir etablert i Evenes og trafikken og aktiviteten på flyplassen og samfunnsutviklingen fortsetter som i dag. Evenes og Skånland kommune har nå et innbyggertall på vel 4000. Folketallet forventes å gå ned i begge kommunene fram til 2030, men noe lavere nedgang i Skånland kommune.¹ Kommunene har i tillegg til en jevn utflytting, et negativt fødselsoverskudd.² Sysselsettingen i de to kommunene har gått ned siden 2002 og i dag ligger den på litt over 1600. Evenes og Skånland kommune har ensidig og lite tilbud av arbeidsplasser, og i Evenes er mange knyttet til drift av flyplassen. Kommunene Skånland og Evenes har en utpendling som ligger langt over innpendlingen. Arbeidsledigheten har de siste årene ligget under 5 %. Utviklingen for det samiske samfunnet har vært positiv de siste årene. Etableringen av Várdobáiki og Skånlands kommune sitt valg om å bli en samisk språkforvaltingskommune, har styrket det markasamiske samfunnet. Konsekvensen for 0-alternativet antas å være svakt positivt for det markasamiske samfunnet.

Markasame bygdene i Evenes og Skånland regnes som meget viktige for det markasamiske samfunnet. Område brukes i stor grad i dag særlig knyttet til reindrift. I tillegg er området lokalitet for markasamiske institusjoner som både er viktige arbeidsplasser, lærearenaer så vel som viktig i kulturformidlingen. Den markasamiske identiteten er sterkt knyttet historie og det geografiske området historien er knyttet opp mot. Området er sterkt knyttet til disse faktorene og derfor stor betydning for markasamisk identitet. Hele området rundt flyplassen

¹

Haugberg, S, Råd, O. G. (2009). *Personellmessige konsekvenser ved lokalisering av base for nye kampfly*. Stavanger: Asplan Viak.

² Kilde Panda

definert som høst og vinterbeite område for reindrifta. Sør, og sørvest for flyplassen er det trekklei og flytte/drivningslei. Slike områder er spesielt verdifulle for reindrifta. Det ligger mange viktige samiske møteplasser i området. Mange av møteplassene blir brukt til daglig som den samiske barnehagen og skolen med mange samiske elever er lokalisert i området. Alle disse faktorene bidrar til å vurder området som meget verdifullt.

Omfanget av støy, tilflytting, pendling og arbeidsplasser er som nevnt ovenfor informasjon som ikke har vært tilgjengelig for utreder. Det er tatt utgangspunkt i ca tall og en illustrasjonstegning for støy.

Når det gjelder støy vil både mange husstander samt viktige møteplasser bli berørt av støyen på en slik måte at det vil være sjenerende. Noen beboere må flytte og andre må med stor sannsynlighet gjøre tiltak i husene. Hvor mange som blir berørt er ikke kartlagt.

Vi kan ikke si hvor mange som faktisk vil flytte, men ut i fra de data vi har på personell og alderssammensetning, er det sannsynlig at det er få som velger å flytte til kommunene Evenes og Skånland. Vi mener det er sannsynlig at de som flytter først og fremst vil velge å bo i Harstad eller Narvik framfor å bosette seg i disse to kommunene. Dette betyr at vi antar at omfanget av tilflyttingen vil være forholdsvis lav.

Det er ikke gjort et estimat om omfanget på pendlingen, så derfor er det vanskelig å si noe konkret om dette. Av de 800 som er militært ansatt, er ca 100 førstegangstjenende. Vi antar at tilflyttingen vil være minimal. Derfor antar vi at av de resterende 700, vil mellom 550 og 600 lang pendle. Vi antar at ca 90 % av disse er menn. Den store andelen langpendelse antas å avta noe etter hvert som rekrutteringen vil bli mer lokal og regional. Av de lokalt ansatte og de som velger å flytte antar vi at en del vil pendle fra Harstad.

Vi beregner en total sysselsetting på ca 1100 personer. På kort sikt vil det være behov for tilsetting av ca 300 lokalt. Ringvirkningene av forsvarrets aktivitet er beregnet til å være på ca 140 arbeidsplasser. Vi antar at en stor del av ringvirkningene ikke vil tilfalle Evenes og Skånland kommune, da arbeidsledigheten er lav og næringsstrukturen er forholdsvis ensidig.

For det markasamiske samfunnet vil etableringen uten avbøtende tiltak ha en samlet middels negativ effekt. Grunnen til dette er særlig knyttet til konsekvensene knyttet til støy, pendling og tilflytting. Støy kan føre til fraflytting, samfunnet kan miste viktig kompetanse. I tillegg kan støyen føre til fraflytting hvis de som må flytte fra husene sine ikke bosetter seg i området. I utgangspunktet er det forventet at det er få som vil flytte inn i kommunene Evenes og Skånland. Innflytting kan både være positiv og negativ. Positiv fordi dette styrker kommunenes skattegrunnlag og kommunenes tilbud, negativt fordi en tilflytting kan virke marginaliserende. Allikevel antar vi at tilflyttingen vil være marginal, og at dette vil ha lite/ingen konsekvenser for det samiske samfunnet. Langpendlingen blir antageligvis stor, i tillegg til en større pendling særlig fra Harstad. Vi antar at pendlingen vil ha noe negativ innvirkning på det markasamiske samfunnet. Grunnen til dette er særlig at man er redd for at en stor pendling av et kjønn kan være med å oppløse sosiale bånd. Arbeidsplasser er viktig for samfunnene også det samiske. Kommunene har til i dag opplevd fraflytting og arbeidsplasser er viktige for å opprettholde bosettingen. Derfor vil nye arbeidsplasser kunne være med på å sikre kommunenes bosetting, tilbud til befolkningen og prioritering også av de samiske tilbudene i kommunene. Vi mener at arbeidsplassene vil bidra positivt også for det samiske samfunnet.

For den markasamiske identiteten antar vi at etableringen uten avbøtende tiltak, samlet sett vil ha middels negativ konsekvens. Dette er knyttet til støy, tilflytting og pendling. Hvordan arbeidsplassene slår ut mener vi er vanskelig å si noe om uten dypere analyser. Støyen vil skjemme markasamenes spor etter slekter, kulturelle møteplasser og kulturhistoriske steder, og dette kan oppleves som krenkende. Bildene som tegnes i kommunene er forskjellige, og i ulik grad synes de å være et resultat av kommuners bevisste strategi knyttet til å fremme en viss identitetsartikulasjon. Dette kan bety at i kommuner der det samiske er synlig og hvor kommunen har en bevisst strategi knyttet til artikulering av sin samiske identitet og fremming av likebehandling av norsk og samisk kultur, vil en innvandring ikke ha store negative konsekvenser for det samiske samfunnet. Tilflyttingen vil være av et så lite omfang at betydningen av tilflyttingen vil være liten. Det forutsettes at det blir en stor pendling av menn til flyplassområdet. Dette vil være med å påvirke tilhørigheten til området. Det er imidlertid forventet at de som pendler i liten grad vil ta mye "plass" i lokalsamfunnene og involvere seg lite i samfunnslivet i kommunen. Av den grunn antar vi at konsekvensene for identiteten av pendlingen vil være liten negativ.

For reindrifta vil etableringen av kampflybasen uten avbøtende tiltak ha liten negativ konsekvens. Det er særlig støy og pendling som slår ut for reindrifta. Støyen kan bidra til lydbarrierer som gjør at noen områder blir avstengt for beiting. Trekkleiene og drivningsleiene sør for flyplassen vil ikke kunne brukes. I tillegg vil økt pendling kunne føre til påkjørsler av rein i større grad enn i dag.

For de samiske møteplassene vil den samlede konsekvensen uten avbøtende tiltak være middels negativ. Dette er først og fremst knyttet til støy og tilflytting. Støyen vil kunne ha store konsekvenser for de samiske møteplassene. Vardobaiki må med stor sannsynlighet flyttes og tiltak må gjøres med grendehus, kirke og kapell, samt med skole og barnehage. Bruken av Gállogieddi vil også kunne bli påvirket. Tilflytting, pendling og arbeidsplasser antas å ha liten betydning for de samiske møteplassene.

Uten gjennomføringen av de avbøtende tiltakene vil etableringen ha store negative konsekvenser for det markasamiske samfunnet. Det er foreslått flere avbøtende tiltak som kan bidra til at konsekvensene blir mindre.

Følgende avbøtende tiltak er foreslått:

- Involvere det Markasamiske samfunnet ved å opprette en samarbeidsgruppe på lokalt nivå i forbindelse med etableringen av flyplassen. Denne gruppen skal være et talsrør for den markasamiske befolkningen i forbindelse med etablering og under drift av flyplassen.
- Samarbeid med grunneiere i kommunene og bidra med midler til reguleringsplaner for nye boligområder i de markasamiske bygdene i kommunene.
- Dialog med Várdobaiki angående alternativ plassering av senteret og bidra med midler til ny reguleringsplan samt bidra med midler til nytt bygg.
- Tilby å kjøpe ut de som kommer inn i rød støysone, selv om ikke alle faller inn under krav om innløsning.
- Midler til forbedringstiltak til de som kommer inn under gul støysone og de som ikke ønsker å flytte fra rød sone.
- Midler til forbedringstiltak til boliger der beboerne opplever at de skjemmes av lyd p.g.a. etablering av kampflybase

- Samarbeid mellom forsvaret og kommunene for å rekruttere lokalt personell ved flybasen. Bidra til at samiske barn velger en karriere vei innenfor forsvaret. Dette arbeidet må starte med en gang man bestemmer seg for en eventuell etablering.
- Sette av midler til å gjøre det samiske synelig i kommunene.
- Etablere fritidstilbud for pendlere
- Skape møteplasser mellom de som jobber på basen og lokalsamfunnet.
- Kommunene har en klar strategi på å synliggjøre samiske og kommunisere ut både til befolkningen i kommunene og tilflyttere at dette er samiske kommuner.
- God kommunikasjon med lokalsamfunnet slik at man unngår flygninger på tidspunkter når det foregår viktige samiske arrangementer av kulturell eller religiøs art i området.
- Bidra med midler til samiske kulturarrangementer i området.
- Opplæring av alle ansatte ved kampflybasen om samisk kultur og historie.
- Bidra til å sikre identitetsskapende arenaer for den samiske befolkningen. Dette kan være skoler, barnehage, Várdobáiki, grendehusene, Kirker og kapell osv.
- Senke hastigheten på veiene og skilte godt der det eventuelt er fare for påkjørsel av rein.
- God dialog med reindrifta i forbindelse med øvelser og daglige flygninger.
- Kompensasjon for merarbeid i forbindelse med lydbarriere og forstyrrende overflygninger.
- Forskningsprogram om reinens vandring for lyd.
- God dialog med de samiske organisasjonene og fagmiljøene.
- Bidra økonomisk til reguleringsplaner samt bidra økonomisk til nytt bygg for Várdobáiki
- Lydisolere skoler og barnehager selv om disse ikke kommer inn under gul eller rød støysone
- Unngå flygninger når det er arrangementer på Gallodieddi

Ved gjennomføring av alle disse avbøtende tiltakene ansees konsekvensene for etableringen av flyplassen som svakt negative. Dette betyr at etableringen av kampflybase ved Evenes vil være et dårligere alternativ for den samiske befolkningen enn vurderingen av 0-alternativet.

Følgende tilleggsutredninger er foreslått:

- Konsekvenser av flytting for innbyggerne i rød støysone
- Konsekvenser for bolyst for innbyggere i gul støysone og i området med forhøyet støy. Utredning av hvordan støyet fra kampflyene oppleves av de nåværende beboerne i området.
- Beregning av støynivå og hvordan de topografiske forholdene vil påvirke støyen
- Lokale ringvirkninger for kommunene Evenes og Skånland ved etablering av kampflybase i Evenes
- Egen konsekvensutredning for reindrift
- Analyse av flyttemotiver og flyttepreferanser for de nåværende ansatte
- Egen konsekvensutredning knyttet til samiske kulturminner.

1 INNLEDNING

Bakgrunnen for utredningen er konsultasjoner som er gjennomført mellom Sametinget og Forsvarsdepartementet i forbindelse med en eventuell lokalisering av kampflybase på Evenes.

Dette er ikke en konsekvensutredning etter plan- og bygningsloven, men vi har valgt å bruke en tilnærmet metode for å få fram de sosiale og kulturelle konsekvensene av en eventuell etablering av kampflybase på Evenes. Utredningen er ikke utfyllende, men prøver å sette søkelyset på viktige problemstillinger. Utredningen tar heller ikke opp anleggsfasen i forbindelse med etableringen av kampflybase. Det er ikke gitt detaljerte opplysninger om hvilket omfang en eventuell anleggsfase vil ha. I tillegg er det ikke gitt detaljerte opplysninger om omfanget av en etablering av en kampflybase knyttet til arbeidsplasser og ringvirkninger.

Denne utredningen er meget overordnet. For å kunne si noe mer konkret om konsekvensene for det samiske samfunnet, må det gjøres tilleggsutredninger som går mer i dybden og som i større grad involverer den samiske befolkningen i området. Omfanget av konsekvensene vil i stor grad avhenge av hvilke valg de som må flytte gjør om valg av bosted, hvordan kommunene legger til rette for å bli i området, om de som får tilbud om forbedring av husene om de vil velge å flytte og hvordan befolkningen opplever støyen. Av denne grunn bør det settes av tid og ressurser til å spørre befolkningen og involvere dem i større grad hvis Evenes alternativet blir tatt med videre i beslutningsprosessen.

Det må også gjøres bedre beregninger på støy, omfang av tilflytting og omfang av pendling er nødvendig for å kunne gjøre en fullverdig analyse av konsekvensene. Dette har ikke vært tilgjengelig under utredningen for utreder.

2 METODE

Metoden som er brukt i denne analysen er baseres på statens vegvesen håndbok 140, Konsekvensanalyser – Veiledning, og veileder i samfunnsøkonomi. Metoden er knyttet til konsekvenser for ikke-prissatte konsekvenser.

2.1 Ikke prissatte konsekvenser

For de ikke-prissatte konsekvensene vil vi dele disse inn i betydning, omfang og konsekvens.

Betydning: Under dette punktet må det gjøres en vurdering av betydningen av området for den samiske befolkningen. Vi vil operere med tre kategorier for betydning: liten, middels og stor.

Vi vil her dele dette inn i følgende:

- Betydning for markasamisk samfunn
- Betydning for markasamisk identitet
- Betydning for reindrift
- Betydning som samisk møteplass

Kriterier for vurdering av verdier:

	Liten verdi	Middels verdi	Stor verdi
Markasamisk samfunn	▪ Områder som ikke er bosatt av markasamisk befolkning ▪ Område som ikke brukes i næringssammenheng av den markasamiske befolkningen. ▪ Områder som ikke har betydning for den markasamiske kultur ytring	▪ Områder som er bosatt av markasamisk befolkning ▪ Område som brukes i næringssammenheng av den markasamiske befolkningen. ▪ Områder som har betydning for det samiske kultur ytring	▪ Områder som er bosatt av markasamisk befolkning og som har lang historisk betydning for markasamene ▪ Område som i stor grad brukes i næringssammenheng av den markasamiske befolkningen. ▪ Områder som der det foregår samiske kulturaktivitet som samiske festivaler, utstillinger, samisk undervisning, duodji
Markasamisk identitet	▪ Områder som ikke er knyttet til det markasamiske	▪ Områder med markasamisk befolkning	▪ Områder med en stor markasamisk befolkning ▪ Områder med mange markasamiske institusjoner ▪ Områder der samiske rettigheter står sterkt
Reindrift	▪ Områder som ikke brukes til reindrifftsbeite	▪ Sommer og vinterbeiter ▪ Høstbeiter	▪ Trekkleier ▪ Kalvingsland ▪ Vårbeiter ▪ Parringsområder ▪ Reindrifftsanlegg
Samiske møteplasser	▪ Områder uten samiske møteplasser	▪ Møteplasser som er i lite bruk	▪ Møteplasser som brukes hyppig av den markasamiske befolkningen ▪ Skoler

Omfanget: Her vil vi vurdere hvilke endringer etablering av kampflybase vil ha for nærområdet. Kriterier blir vurdert etter følgende omfang: Stort negativt omfang – Middels negativt omfang – Lite negativt omfang – Intet omfang – Lite positivt omfang – Middels positivt omfang – Stort positivt omfang.

Vi vil se på tiltakets omfang for følgende punkter:

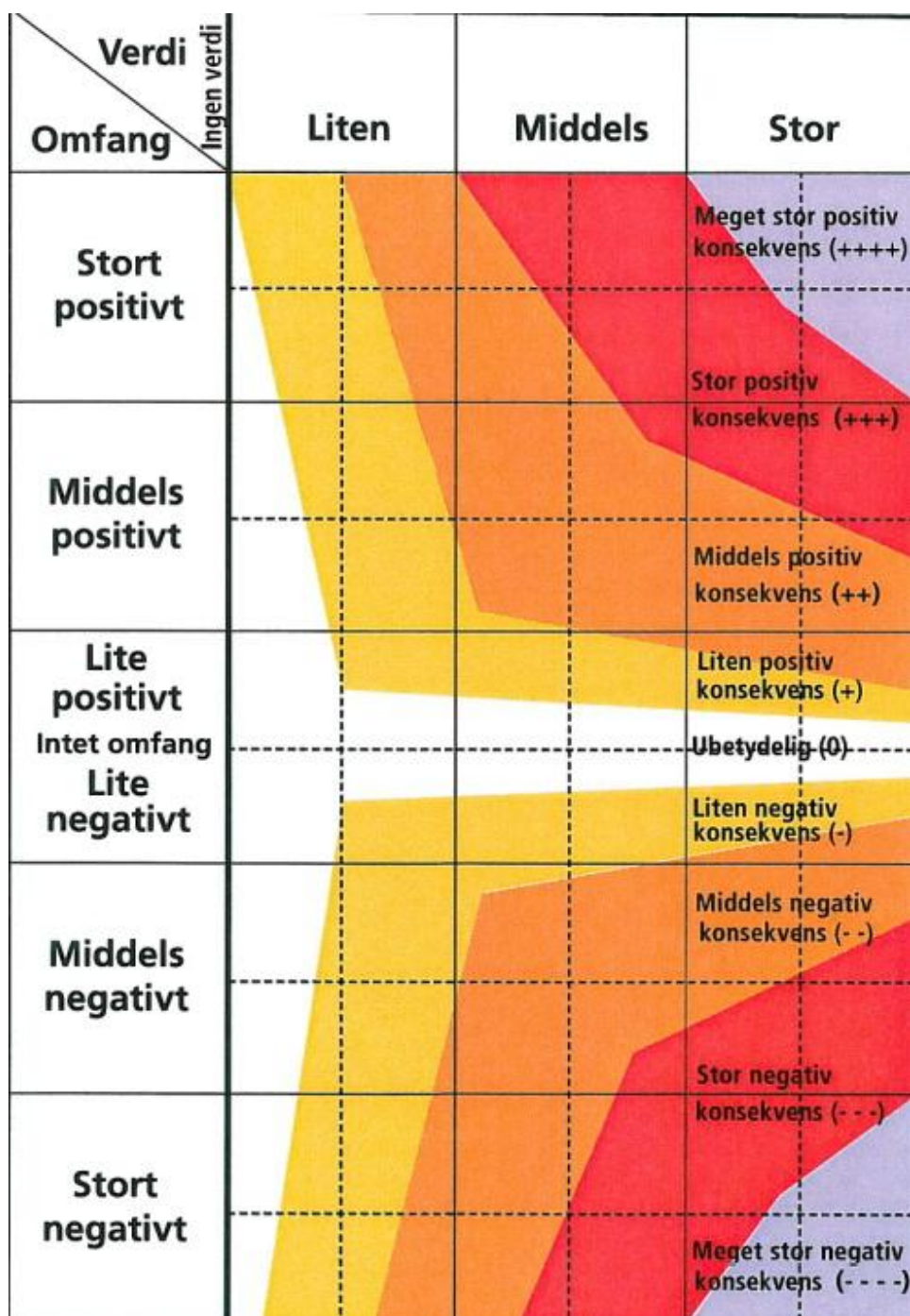
- Støy
- Tilflytting
- Pendling
- Økt aktivitet på flyplassen
- Arbeidsplasser knyttet til flyplassen

kriterier for å vurdere omfang relatert til samiske forhold

	Stort positivt omfang	Middels positivt omfang	Lite/intet omfang	Middels negativt omfang	Stort negativt omfang
Markasamisk samfunnsutvikling	- Tiltaket vil i stor grad bedre markasamisk samfunnsutvikling - Tiltaket vil styrke den markasamiske bosettingen i de markasamiske bygdene - Tiltak som i stor grad sikrer samiske barns utearealer	- Tiltaket vil bedre markasamisk samfunnsutvikling - Tiltaket vil i noen grad styrke den markasamiske bosettingen - Tiltak som i noen grad sikrer samiske barns utearealer	- Tiltaket vil ikke bedre markasamisk samfunnsutvikling - Tiltaket vil ikke endre den markasamiske bosettingen - Tiltak som ikke har betydning for samiske barns utearealer	- Tiltaket vil redusere muligheter for god markasamisk samfunnsutvikling - Tiltaket som vil bidra til markasamisk fraflytting - Tiltak som reduserer samiske barns mulighet til å bruke utearealer	- Tiltaket vil ødelegge for god markasamisk samfunnsutvikling - Tiltaket vil i stor grad bidra til markasamisk fraflytting - Tiltak som i stor grad reduserer samiske barns mulighet til å bruke utearealer
Markasamisk identitet	Tiltaket vil i stor grad styrke markasamisk identitet Tiltaket vil i stor grad bidra til å bevare samiske boplasser Tiltaket vil i stor grad bevare samiske steder av særskilt kulturhistorisk betydning	Tiltaket vil styrke markasamisk identitet Tiltaket vil i noen grad bidra til å bevare samiske boplasser Tiltaket vil bevare samiske steder av særskilt kulturhistorisk betydning	Tiltaket vil ikke påvirke markasamisk identitet Tiltaket vil ikke berøre samiske boplasser Tiltaket vil ikke påvirke samiske steder av særskilt kulturhistorisk betydning	Tiltaket vil svekke markasamisk identitet Tiltaket vil bidra til å forringe samiske boplasser Tiltaket vil forringe samiske steder av særskilt kulturhistorisk betydning	Tiltaket vil i stor grad svekke markasamisk identitet Tiltaket vil i stor grad forringe samiske boplasser Tiltaket vil i stor grad forringe samiske steder av særskilt kulturhistorisk betydning
Reindrift	Tiltaket vil i stor grad styrke reindriften	Tiltaket vil styrke reindriften	Tiltaket vil ikke påvirke reindriften	Tiltaket vil svekke reindriften	Tiltaket vil i stor grad svekke reindriften
Samiske møteplasser	Tiltaket vil i stor grad være med å utvikle de samiske møteplassene	Tiltaket vil være med å utvikle de samiske møteplassene	Tiltaket vil ikke påvirke de samiske møteplassene	Tiltaket vil bidra til å svekke de samiske møteplassene	Tiltaket vil i stor grad bidra til å svekke de samiske møteplassene

Konsekvens: Her ser vi på tiltakets virkning på området, sammenlignet med at situasjonen forblir slik den er i dag på flyplassen. Konsekvensene finner vi ved å sammenstille områdets betydning med omfanget av tiltaket. Vi vil bruke en konsekvensmatrise som for å vurdere konsekvensene for tiltaket.

Til slutt vil vi gjøre en samlet vurdering av etableringen vurdert opp mot ikke å etablere en kampflyplass, basert på et konsekvensvifte.

Figur: Konsekvensvifte fra H140 (Statens vegvesen)

2.2 Metode for informasjonsinnhenting

Vi har valgt å bruke dokumentstudier, informanter, intervju og gruppeintervju for informasjonsinnhenting.

2.2.1 Dokumentstudier

Hovedmetoden for denne utredningen har vært dokumentstudier.

2.2.2 Gruppeintervju

På grunn av begrensede ressurser hadde vi i denne utredningen valgt å gjøre et gruppeintervju med dem som er tilknyttet Várdobáiki i Evenes. Vi anså miljøet på Várdobáiki å være et miljø med stor kunnskap om den markasamiske befolkningen og at de satt inne med mye og ulik kompetanse som utfylte hverandre godt og at man kunne få en god diskusjon rund aktuelle problemstillinger. Det ble gjennomført møte med Várdobáiki, men på møtet kom det fram at de allikevel ikke ønsket å bidra med innspill i prosessen. De ga tilbakemelding på at de ønsket en mer omfattende prosess, slik at hele den samiske befolkningen i området kunne få mulighet til å si hva de mente. I tillegg mente de at det burde vært satt av mer tid og ressurser for ferdigstilling av utredningen. På møtet kom det likevel fram noen få innspill som er tatt hensyn til i denne utredningen.

2.2.3 Møte

Det ble gjennomført et møte med reinbeitedistrikt 22 Grovfjord, der vi gikk gjennom beiteområdet og bruken av hele distriktets område.

2.2.4 Bruk av informanter

Det er også brukt informanter for avklaring av noen temaer.

3 BESKRIVELSE AV TILTAKET

Denne konsekvensutredningen tar utgangspunkt i en enebaseløsning for kampfly i Evenes. Det vil si at de basene som i dag eksisterer på Ørland og Bodø legges ned og at det opprettes en kampflybase på Evenes som skal være hovedflybase. En enebase vil ha ca 1100 personer tilknyttet basen, og det skal gjennomføres ca 12000 flytimer i løpet av året. Dette betyr ca 35 avganger om dagen. Forsvaret har ikke tatt stilling til om det skal være enebase eller tobase løsning. Ved valg av tobaseløsning, vil konsekvensene sannsynligvis ikke være så omfattende, da omfanget av aktivitet på Evenes blir mindre.

4 0-ALTERNATIVET

0-alternativet i denne utredningen er hvis kampflybasen ikke blir etablert i Evenes og trafikken og aktiviteten på flyplassen fortsetter som i dag, og at den utviklingen innen befolkningsutvikling, næringsutvikling, arbeidsplasser m.v. fortsetter som i dag.

Evenes kommune har hatt betydelig nedgang i folketallet siden 1980. Prognosen for kommunen viser en ytterligere nedgang blant de yrkesaktive aldergruppene. Hvis vi i vurderingen tar med Skånland kommune har nå de to kommunene et innbyggertall på vel 4000. Folketallet forventes å gå ned i begge kommunene, men noe lavere nedgang i Skånland kommune.³ Kommunene har i tillegg til en jevn utflytting, et negativt fødselsoverskudd.⁴

Når det gjelder flytting har det vært en betydelig fraflytting fra de to kommunene siden 1991. Særlig har utflyttingen av 20-åringene vært stor. I perioden 2005-2008 har det vært en netto innflytting av alle aldersgrupper med unntak av 20-29.

Sysselsettingen i de to kommunene har gått ned siden 2002 og i dag ligger den på litt over 1600. Nedgangen i sysselsettingen har særlig skjedd innen offentlig forvaltning og annen tjenesteyting. Likevel har de to kommunene en sysselsetting innen offentlig sektor og annen tjenesteyting på 51 %. De andre største næringene er Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet, samt Transport og kommunikasjon. Evenes har ensidig og lite tilbud av arbeidsplasser, men mange er knyttet til drift av flyplassen. Kommunene Skånland og Evenes har en utpendling som ligger langt over innpendlingen. Avstanden til Harstad er forholdsvis kort, og mange pendler dit. Arbeidsledigheten har de siste årene ligget under 5%.

Utviklingen for det samiske samfunnet har vært positiv de siste årene. Etableringen av Várdobáiki og Skånlands kommune sitt valg om å bli en samisk språkforvaltingskommune, har styrket det markasamiske samfunnet. De som bor i området uttrykker at det er en vilje hos den yngre markasamiske befolkningen til å flytte tilbake. Denne trenden kan vi ikke ennå se i statistikken men kan bli mer tydelig i årene framover. Hvordan denne trenden slår ut i flytting og kommunestruktur i 2020 er vanskelig å si. Vi antar imidlertid at dette er en trend som vil være viktig ved et 0-alternativ.

3

Haugberg, S, Råd, O. G. (2009). *Personellmessige konsekvenser ved lokalisering av base for nye kampfly*. Stavanger: Asplan Viak.

⁴ Kilde Panda

5 INFLUENSOMRÅDET

I denne utredningen vil kommunene Evenes og Skånland være influensområdet.

6 IKKE PRISSATTE KONSEKVENSER

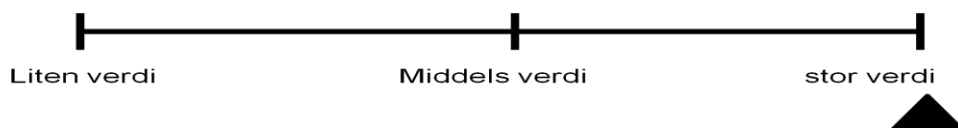
6.1 Betydning av området

6.1.1 Markasamisk samfunn

I følge St. meld nr 28 (2007-2008) Samepolitikken, har markasamisk område sitt tyngdepunkt i Nordre Nordland og Sør-Troms. Det markasamiske området går fra Ballangen i sør til Malangen i nord. De store markabygdene finner man i kommunene, Lenvik, Salangen, Lavangen, Narvik, Evenes, Gratangen og Skånland. Det markasamiske område har en lang samisk historie. Fram til 1700 tallet ble området i stor grad brukt som sommerbeiteområde for reindriftssamer. Fra midten av 1700 tallet bosatte mange av de som til da hadde drevet med nomadisk reindrift seg i markasamisk området (Olsen, J. E. 2007).⁵ Den samiske befolkningen i området har sin bakgrunn både fra reindriften og sjøsamisk kultur, og det drives fortsatt reindrift i området. Både kulturen, historien og dagens samfunn er sterkt forankret i det geografiske området og i markabygdene i kommunene. Det er ulikt hvor sterkt det samiske språket og den samiske kulturen står i de ulike markabygdene (Nymo, R 2003). Markasame bygdene i Evenes og Skånland regnes som meget viktige for det markasamiske samfunnet.

Område brukes i stor grad i dag særlig knyttet til reindrift. I tillegg er området lokalitet for markasamiske institusjoner som både er viktige arbeidsplasser, lærearenaer så vel som viktig i kulturformidlingen. Området omfatter kulturhus, grendehus, duodjhuset, barnehage og skoler og er derfor meget verdifullt sett ut i fra et kulturelt perspektiv.

Området ansees derfor til å ha stor verdi for det Markasamiske samfunn.

6.1.2 Markasamisk identitet

Identitet er noe som stadig er i utvikling og som delvis formes gjennom sosial interaksjon. De diskursive prosessene skaper et meningssystem gjennom hvordan vi skriver, tenker, snakker og handler rundt et fenomen. Et steds identitet er knyttet til stedets historie, sosiale, kulturelle, politiske, etniske, materielle, næringsmessige og økonomiske dimensjoner. Selv om vi her ser på den Markasamiske identiteten kan denne variere i de ulike bygdene og mellom generasjonene.

Den markasamiske befolkningen ble som de fleste andre samiske områder utsatt for en hard fornorskning, men de markasamiske bygdene har i stor grad bevart de samiske kulturuttrykkene og er i dag en levende samisk kultur. Området ble helt inntil 1930 tallet

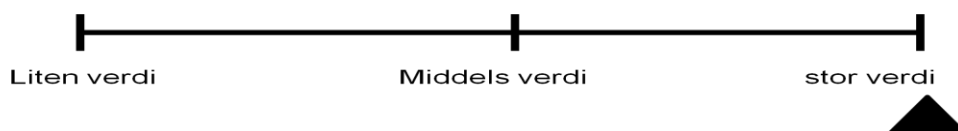
⁵ (s350) Fasen beskrives som en overgangsfase mellom reinnomadisme og jordbruk med flytende grenser mellom fastboende og flyttende.

ansett som et samisk kjerneområde. Som en følge av fornorskningen, som startet på 1800 tallet, ble det skapt negative stereotyper av samer. En konsekvens av dette har vært at det har vært tungt å stå fram som same, og flere valgte å skjule sin samiskhet (Nymo, R 2003).

På 1970 tallet begynte en revitalisering av det samiske språket og kulturen og i de senere årene har denne revitaliseringen vært sterk (Elvebakk 2008). De som er født på 70 tallet kommer tilbake til markabygdene både med utdannelse og ny samisk kulturell bevissthet (Nymo, R. 2003). Flere av de markasamiske bygdene har begynt å bruke samiske stedsnavn, og det undervises i dag i samisk på skolene både som første og andre språk. Skånland kommune ble i 200? Innlemmet i forvaltingsområdet for samisk språk. Dette har gjort at samisk står sterkere enn før. Evenes kommune har ikke valgt å gjøre dette.

Selv om den markasamiske identiteten er i utvikling og stadig blir sterkere, har det vært og er det fortsatt en kamp for å få beholde både de skolene der det er et sterkt samisk miljø og der det går mange elever med samisk som første og andre språk. Den markasamiske identiteten er sterkt knyttet historie og det geografiske området historien er knyttet opp mot. De markasamiske bygdene oppleves som et fristed der det er "lov" å snakke samisk og være same uten at man blir stigmatisert. Derfor har området stor betydning for markasamisk identitet.

I følge Sametingets høringsnotat "Sametingets planveileder for sikring av naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutvikling og samfunnsliv", av 14 januar 2010 trekkes det fram noen faktorer som Sametinget mener er viktig for identiteten for den samiske befolkningen. Dette er blant annet spor etter slekter og steder av kulturhistorisk betydning. Kommunene Evenes og Skånland har lang samisk historie, og spor etter samiske slekter både fra moderne tid og fra langt tilbake i tid.

6.1.3 Reindrift

Totalt dekker Troms reinbeiteområde 26 kommuner i to fylker og to land. I sør passerer Troms reinbeiteområde fylkesgrensene til Nordland. Troms har i stor grad et fruktbart jordmonn og mye nedbør. Dette gir forhold for rik grønn vegetasjon og gode sommerbeiter. De kystnære områdene har forholdsvis milde vintre, men skifte også mellom mildvær og frost, noe som gjør at reinbeitedistriktene langs kysten ofte blir utsatt for låste beiter.⁶ I influensområdet er det ett reinbeitedistrikt. Reinbeitedistrikt 22 Grovfjord, har beite i Evenes, Narvik, Grantangen, Skånland og Tjeldsund.

⁶

Riendriftsforvaltningen. (2003, 11 04). www.reindrift.no. Hentet 01 08, 2010 fra <http://www.reindrift.no/?id=334&subid=0>

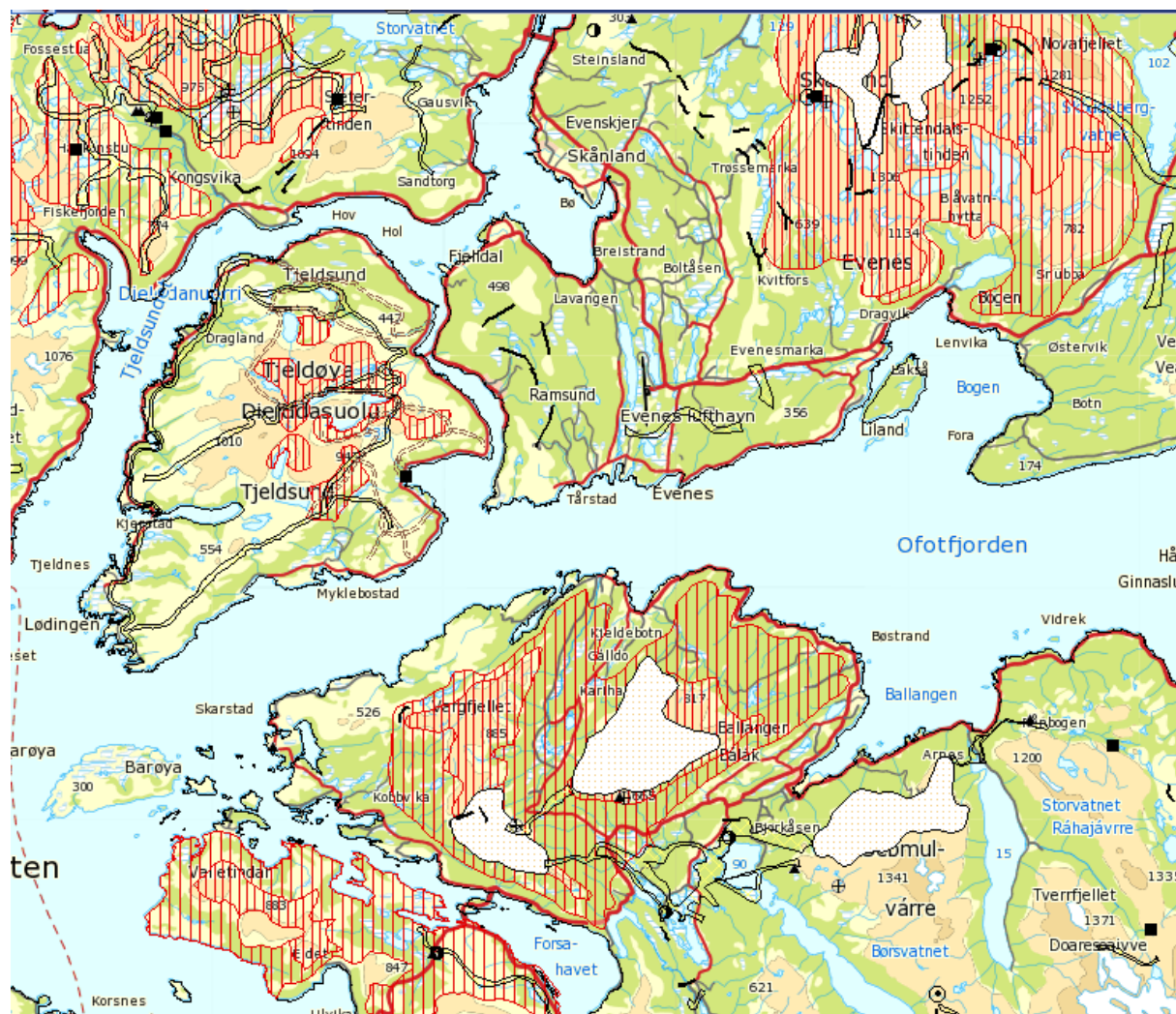
Kart 1: viser trekkleier og drivnings/flytteleier i området rundt flyplassen. Kilde Reindriftsforvaltningen

Kart 2 Høstvinter og vinterbeite. Kilde Reindriftsforvaltningen

Kart 4 Høstbeite. Kilde Reindriftsforvaltningen

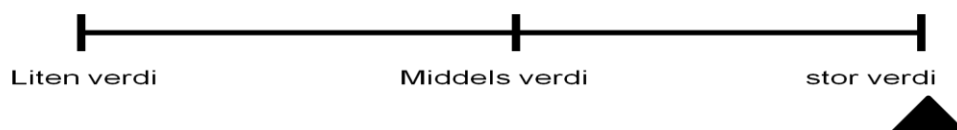
Kart 5 Sommerbeite. Kilde Reindriftsforvaltningen

Kart 6: Vårbeite. Kilde Reindriftsforvaltningen

Reindrifta er en arealkrevende næring og selv om noen områder er definert som mer verdifulle enn andre er det vanskelig ikke å se vurdere arealene under ett. Tiltak i et område som i utgangspunktet har middels verdi, kan føre til endringer som har effekt på områder med stor verdi. Allikevel bruker vi her verdifastsetting som reindriftsforvaltningene selv har gjort knyttet til konsekvensutredninger.

Som det kommer fram av kartene er hele området rundt flyplassen definert som høst og vinterbeite område. Dette området har da en middels verdi for reindrifta. På sørsiden av flyplassen og sør-vest for flyplassen er det trekklei og flytte/drivningslei. Dette området defineres derfor å ha stor verdi for reindrifta.

6.1.4 Samisk møteplass

De samiske møteplassene i markabygdene er meget viktige for den samiske kulturen og samfunnslivet. De er med å styrke den samiske identiteten og språket.

De viktigste samiske møteplassene er Várdobáiki, den samiske barnehagen, skolene der det går mange samiske elever som har samisk som første og andre språk, bedehuset og grendehusene, Márkomienna musikkfestival og Gállogieddi.

Várdobáiki samiske senter som ligger på Evnenes like ved flyplassen, er et viktig samlingssted for utøvelse av samisk språk og kultur og har en rekke aktiviteter knyttet til dette. Formålet med senteret er: *Selskapet Várdobáiki BA et samisk senter for Sør-Troms og Nordre Nordland med formål å videreføre samisk språk, kultur og samfunnsliv i regionen. Várdobáiki skal bidra til et inspirerende miljø i tråd med samiske verdier og tradisjoner i området. En spesiell oppgave for Várdobáiki er å få realisert planene for kulturhuset.*⁷

Selskapet har ansvar for drift av Samisk språksenter, Samisk kultursenter, Dokumentasjonssenter/Museum og Márkománák samiske barnehage. Senteret er eiet av flere kommuner, sameforeninger, lag og foreninger og privatpersoner.⁸ Senteret hadde i 2008 13 ansatte og 7 av dem i barnehagen. Store deler av senteret er prosjektbasert. Várdobáiki leier lokaler av det samiske husflidslaget hvor Nuoraid Siida/ungdomstiltaket er lokalisert. I tillegg har senteret arrangert helsetreff som samler eldre, en gang i måneden. I dag leier Várdobáiki lokaler i Evenes kommune rett ved flyplassen, men ifølge Sametingets institusjonsmelding skal det bygges nytt kulturbygg i 2013. Bygget er planlagt lokalisert i samme område som Várdobáiki leier lokaler i dag.

Følgende **skoler** i kommunene Skånland og Evenes har samisk undervisning:

Skånland kommune:

Boltås skole – 4 elever med nordsamisk som førstespråk og 12 med nordsamisk som andrespråk

Grov skole – 2 elever med nordsamisk som andrespråk

Sandstrand skole – 5 elever med nordsamisk som andrespråk,

Skånland skole – 1 elev med nordsamisk som første språk, 9 elever med nordsamisk som andrespråk.

Evenes kommune:

Liland skole – 11 elever med nordsamisk som andrespråk

Videregående skole i Skånland kommune tilbyr opplæring i samisk språk og har vært en av Troms fylkeskommunes ressurskoler innenfor samisk språk. Troms fylkeskommune har lagt ned skolen, men det arbeides for å få til en løsning for videre drift av skolen som privat skole.

Soltun folkehøgskole er en internasjonal folkehøgskole som arbeider for fred. Skolen ble åpnet i 1974 og eies av Metodistkirken i Norge. Skolen har opplevelsesrike, kreative og utfordrende linjer.

⁷ Fra Várdobáiki sin årsmelding 2008.

⁸ For nærmere informasjon se årsmelding 2008

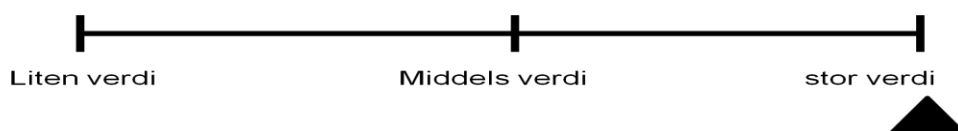
Grendehusene er viktige møtesteder for den samiske befolkningen i området. Husene brukes til ulike arrangementer som ..

Kapeller og Kirker har rolle som samiske møtesteder. Læstadianismen har hatt en spesiell plass i de samiske samfunn også i markasamisk område. Både kirken/kapell og bedehus har derfor vært, og er fortsatt, viktige møteplasser i de samiske samfunn. Lavangseidet bedhuskapell/Kvitfors kapell, er lokalisert i markabygda på grensen mellom Evenes og Skånland. Kapellet brukes aktivt av den samiske befolkningen i området. Kapellet brukes både til gudstjenester, brudevigsler, læstadianske samlinger av alle retninger (Nymo, R 2003). Evenes kirke er også en viktig møteplass for den samiske befolkningen i området.

Márkomeannu searvi leier kontorer hos Várdobáiki. Márkomeannu searvi har ansvar for utvikling og gjennomføring av festivalen. Márkomeannu er en kultur- og musikkfestival som arrangeres i markebygdene hvert år i juli måned. Festivalen har en klar samisk profil og den skal fremme markasamisk kultur men på samme tid også være en kulturaktør for hele Sápmi. Hovedfestival stedet for festivalen er Gállogieddi friluftsmuseum i Evenes kommune (se kart). Lokaliseringen er knyttet opp mot markasamisk identitet. Festivalen har hatt stor betydning både for aktivitetsnivået generelt blant markasamisk ungdom og voksen. Det er etter hvert utviklet seg mange underprosjekter knyttet til Márkomeannu. Her kan blant annet nevnes Mitalusmeannu, Mánáidmeannu, Rockemeannu og Dánumeannu.

Gállogieddi er en fraflyttet markasamisk gård som er gjort om til et friluftsmuseum. Bygningene tilknyttet museet står slik de har gjort siden begynnelsen av 1900 tallet og en av boliggammene er oppbygd. Gårdstunet ligger høyt og har fin utsikt over markabygden. Det er laget en kultursti knyttet til museet med 9 poster. Området brukes aktivt både av beboerne i markabygden, Markomeannu festivalen, skolene og barnehagen.

Som det kommer fram av utredningen og kartet ligger det mange viktige samiske møteplasser i området. Mange av møteplassene blir brukt til daglig. Både den samiske barnehagen og skolen med mange samiske elever er lokalisert i området. Derfor har området stor verdi for de samiske møteplassene.

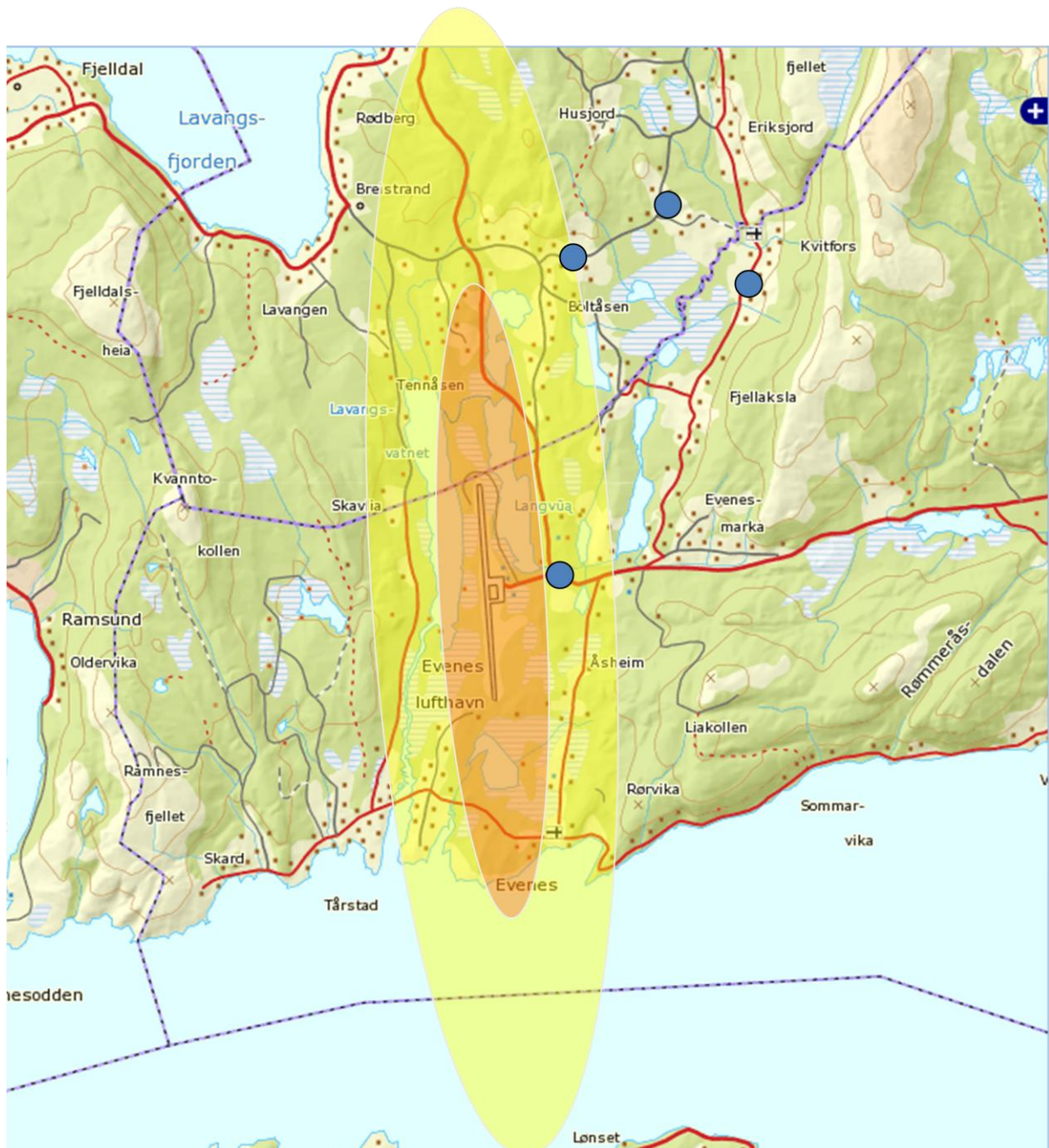

Kartet viser oversikt over viktige samiske møteplasser i området

6.2 Omfang

Omfanget av tiltaket på de ulike kriteriene skal sees i sammenheng med de enkelte faktorer som er forbundet med etableringen av kampflyplassen. Vi har som nevnt delt dette opp i støy, tilflytting, pendling og arbeidsplasser. Vi vil først si litt om hvordan disse faktorene forventes å slå ut.

6.2.1 Støy

Kartet viser beregnet tiltakssoner ved eventuell etablering av kampflybase på Evenes.

Asplan Viak har ikke fått tilgang til støy kart i utredningen. Skissen over er derfor kun en illustrasjon på hvordan effekten av kampflyene kan være. Det er derfor meget vanskelig å si hvor stort omfanget vil være, og kommentarene til støykartet vil derfor være hypotetiske.

Rød sone angir et område som ikke er egnet til støyfølsomme bruksmål, og etablering av ny støyfølsom bebyggelse skal unngås.⁹ Gul sone er en vurderingssone, hvor støyfølsom bebyggelse kan oppføres dersom avbøtende tiltak gir tilfredsstillende støyforhold.

For flyplass gjelder følgende kriterier for soneinndeling:

Støykilde	Støysone			
	Gul sone		Rød son	
	Utendørsnivå støynivå	Utendørs støynivå kl 23 – 07	Utendørs støynivå	Utendørs støynivå kl 23 – 07
Flyplass	52 L _{den}	80 L _{5AS}	62 L _{den}	90 L _{5AS}

10

Ved en enebaseløsning har forsvarsdepartementet oppgitt at man beregner ca 12000 flytimer pr år. Dette vil si ca 35 avganger og landinger per dag (inkludert øvelser). I motsetning til ordinær flytrafikk vil denne trafikken til daglig i stor grad være konsentrert om noen tidspunkt på dagen og begrenset flygning på kveldstid. Normalt mønster er å bruke ca 1 time til sammen på formiddagen og 1 time på ettermiddagen til å få opp og lande kampfly. Selve treningen skal ikke foregå over Skånlandshalvøya. I utgangspunktet vil det ikke gjøres flygninger i helger eller ferier, men noe flygning i helger kan skje under øvelser.

I dag har Ørland en del øvelser med allierte fly. Omfanget av dette er ca 1600 sorties¹¹ pr år. Omfanget av slik flygning på Evenes er fortsatt ikke avklart.

I tillegg til områder hvor det krever støytiltak, vil støyen fra kampflyene være betydelig i et stort område. Beregninger av omfanget av dette området har ikke vært tilgjengelig for utreder.

6.2.2 Tilflytting

Asplan Viak har i sin rapport "Personellmessige konsekvenser ved lokalisering av base for nye kampfly" sett på flyttemotiver. Disse viser at motivasjonen for flytting er sammensatt. Kombinasjonen familie, bolig og nærmiljø ser ut til å være særlig viktig. De yngste legger i størst grad vekt på utdanning og arbeid, mens personer som har etablerte familieforhold med barn i skolepliktig alder legger større vekt på familie og nærmiljø. I Nord-Norge legges det mer vekt på arbeid og mindre vekt på bolig enn i de andre deler av Norge. Det blir i større grad i dag lagt vekt på individuell bolyst da den lave arbeidsledigheten og et godt tilbud på arbeidsmarkedet har gitt mulighet for ansatte i forsvaret å få seg jobb i det private. Konkurransen om arbeidskraften er stor.

Man antar at personer som er under 29 år er de som i størst grad vil flytte på seg. Personell med barn i skolealder dvs. fra ca 35 til ca 50 år antas å være lite mobile. Samme

⁹ I henhold til T-1442 (26.01.05) er støyfølsom bebyggelse definert som bolig, skole, barnehage, helseinstitusjoner, fritidsbolig, kirke og andre bygg med religiøs karakter, kulturbygg og andre bygninger med tilsvarende bruksformål.

¹⁰ L_{den} A-veiet ekvivalent søynivå for dag-kveld-datt med 10dB/5dB ekstra tillegg på natt/kveld. L_{5AS} er det A-veide nivå målt med tidskonstant "Slow" på 1 s som overskrides av 5 % av hendelseene i løpet av en nærmere angitt periode, dvs et statistisk maksimalnivå i forhold til antall hendelser. Nærmere definisjon i EUs rammedirektiv for støy Direktiv 2002/49/EF.

¹¹ 1 sortie er et fly som tar av, flyr et oppdrag og lander.

aldersgruppe uten skolebarn eller eldre personell antas å ha varierende mobilitet¹². For Ørland regionen er gruppen 19-29 år på 128 personer, og 10 av disse har fødefylke Finnmark og Troms og 1 Nordland. For Bodø er det i denne aldersgruppen kun 3 fra Troms og Finnmark og 28 fra Nordland.

Følgende forutsetninger er lagt til grunn for et anslag av flytting:

- Sivile er mindre mobile enn yrkesbefal
- De under 29 år er mer mobile enn de over
- De som har fødefylke Troms og Nordland vil være mer mobile enn andre.
- Jo høyere forsvarsspesifikk kompetanse jo mindre mobilitet

Følgende forutsetning er satt for valg av rural eller urban bosetting:

- Personell mellom 19 og 29 forutsettes å foretrekke urban bosetting
- Personer mellom 35 og 50 år med barn i skolepliktig alder forutsettes å foretrekke rural bosetting
- De resterende forutsettes ikke å ha noen sterke preferanser, og vil fordele seg på jevnt

Vi kan ikke si hvor mange som faktisk vil flytte, men ut i fra de data vi har på personell og alderssammensetning, er det sannsynlig at det er få som velger å flytte til kommunene Evenes og Skånland. Vi mener det er sannsynlig at de som flytter først og fremst vil velge å bo i Harstad eller Narvik framfor å bosette seg i disse to kommunene. Dette betyr at vi antar at omfanget av tilflyttingen vil være forholdsvis lav.

6.2.3 Pendling

Det er ikke gjort et estimat om omfanget på pendlingen, så derfor er det vanskelig å si noe konkret om dette. Vi vet imidlertid at det ca er 1100 personer tilknyttet basen. Ca 300 av disse vil være sivile som rekrutteres fra nærområdet. Arbeidsledigheten er lav i dag. Dette kan bety at forsvaret må rekruttere fra andre kommuner rundt Evenes og da antar vi at en del vil være bosatt i Harstad. Av de 800 som er militært ansatt, er ca 100 førstegangstjenende. Vi antar at tilflyttingen vil være minimal. Derfor antar vi at av de resterende 700, vil mellom 550 og 600 lang pendle. Vi antar at ca 90 % av disse er menn. Av de som flytter antar vi at de fleste vil bosette seg i Harstad og få i nærområdet. Dette vil føre til en del bilpendling daglig.

Den store andelen langpendling antas å avta noe etter hvert som rekrutteringen vil bli mer lokal og regional. Det er sannsynlig at man på sikt vil få en større innpendling fra for eksempel Harstad.

Det vil være noen som avtjener verneplikt på området. Stort sett vil dette være unge menn i alderen 19 – 25 år. Disse forventes i stor grad å dra inn til Harstad og Narvik når de har perm, når ikke drar hjem. Dette fordi utelivstilbudet er bredere i Harstad og Narvik og derfor mer attraktivt for unge menn i denne alderen.

¹² Asplan Viak sin rapport "personellmessige konsekvenser ved lokalisering av base for nye kampfly".

6.2.4 Arbeidsplasser knyttet til flyplassen

SINTEF har på vegnet av Troms fylkeskommune utarbeidet en rapport om konsekvenser for BMS-regionen Bardu, Målselv og Sørreisa kommuner av Forsvarets omorganisering (Stokka 2006). Det kan forventes at ringvirkningene knyttet til Evenes vil være på samme størrelse som Målselv har i overnevnte rapport. Ved å velge en enebaseløsning for kampflyplass vil man få en total sysselsetting på ca 1100 personer. Man beregner da at man på kort sikt vil ha behov for tilsetting av ca 300 stillinger som man antar har et potensial for lokal tilsetting. Dette er stillinger som i dag er besatt av sivile uten forsvarsspesifikk utdanning som for eksempel kjøkken, kontor, lager, verksteder, IKT og lignende. I tillegg vil det bli noen arbeidsplasser knyttet til renhold og vedlikehold av fellesbygg og boliger.

Ringvirkningene av forswarets aktivitet er beregnet til å være på ca 140 arbeidsplasser, hvordan disse blir fordelt på kommunene vil være avhengig av blant annet næringsstruktur.

Rekruttering:

Forsvaret har de senere årene endret sin rekrutteringspolitikk. Dette på bakgrunn av endringer i familiemønster og yrkesdeltaking og i konkurransesituasjonen knyttet til arbeidskraft. Disse endringene har ført til at ansatte i forsvarer ikke er så fleksible som de var tidligere. Konsekvensen av dette er at forsvarer i større grad en tidligere må satse på å ansette personell som har en lokal forankring på stedet de er etablert. Forsvaret har utarbeidet anbefalinger om rekruttering der samfunnsperspektivet har et viktig fokus.

Rapporten Asplan Vika har utarbeidet for Forsvarsdepartementet, viser at den kampflyrealterte virksomheten i Bodø og Ørland rekrutterer fra egen region. Dette kan bety at ved man ved etablering av kampflybase på Evenes åpner for nye karriereveier for ungdommen i kommunene rundt. Dette betyr også nye karriereveier for den samiske befolkningen.

6.3 Omfang vurdert opp mot kriterier for samiske samfunn

6.3.1 Markasamisk samfunn

Støy

Støy er et stort miljøproblem i Norge. Ca 1,7 mill mennesker er utsatt for et gjennomsnittlig støy nivå over 50 dBA ved boligene sine og bort i mot 500 000 av disse er mye eller sterkt plaget.¹³ Støyen som en kampflybase vil utgjøre skal i stor grad være konsentrert på dagtid i tidsintervaller på en times tid. I disse intervallene vil lyden være forholdsvis intens. Utenom disse tidspunktene vil det ikke være støy med mindre det er øvelser. Omfanget av øvelser er ikke kartlagt så derfor er det vanskelig å si helt sikkert hvordan dette vil slå ut.

Flyplassen ligger i et viktig markasamisk område. Den umiddelbare konsekvensen av etableringen vil være at noen av de som er bosatt innenfor rød støysone blir kjøpt ut av forsvarer og må flytte. Vi har ikke oversikt over hvor mange dette er, men innenfor grunnkretsene Evens kirke er det bosatt 64 personer. Det er stor sannsynlighet at nær alle som er bosatt i denne grunnkretsen blir berørt. Grunnkrets Boltås i Skånland kommune vil

¹³ St.meld nr 21 (2004-2005) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand.

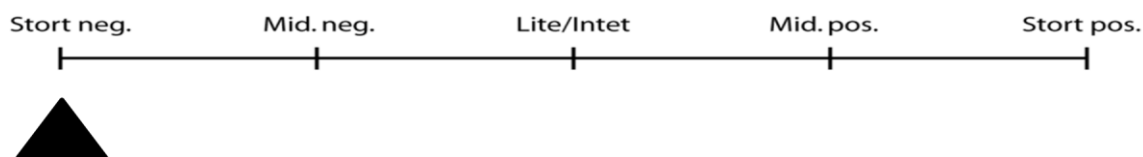
også trolig komme innenfor begge støysonene. I tillegg vil muligens noen personer bosatt i grunnkretsene Evensmark, Tårstad, Trøssemark og Breistrand bli berørt. For de som er bosatt i gul sone må det bli satt i gang tiltak for å lydisolere husstandene som vil bli innenfor området. Om de som må flytte vil bosette seg i kommunene Evenes eller Skånland er usikkert. Dette vil avhenge av tilgangen på ledige boliger og/eller ledige tomtearealer. I følge informanter er tilgangen på boliger i markasamebygdene veldig begrenset. Dette betyr at det eventuelt på reguleres for nye tomter i området for å beholde bosettingen.

Det er i stor grad det markasamiske området og bosetting som vil bli berørt av støyen. Flyplassen er lokalisert slik at lyden (noe avhengig av vindretningen) vil gå innover dalen. Informanter fra området oppgir at man ved noen typer værforhold, i dag opplever at lyden fra dagens flytrafikk blir kastet tilbake og dermed forsterker lyden. Omfanget av dette bør utredes nærmere hvis man går videre med Evenes alternativet.

Opplevelse av støy er veldig individuelt. Området har i dag noe støy knyttet til flyplassen, men etablering av kampflybase vil øke dette støynivået kraftig. Kraftig støy kan føre til at området blir lite attraktivt å bo i og kan derfor på sikt ha betydning for den samiske kulturen i området. Det markasamiske miljøet er lite og derfor også veldig avhengige av enkeltpersoner. Hvis støyen blir så forstyrrende at flere velger å flytte fra området vil dette kunne også ha store konsekvenser for den samiske kompetansen i området, som igjen kan ha betydning for muligheten for å få kompetente medarbeider til viktige samiske institusjoner og til språkundervisning og dermed språk- og kulturutviklingen i området. Hvor stort dette problemet vil være er vanskelig å vurdere. Det bør gjøres ytterligere kartlegging av opplevelsen av bråket for de som bor i området.

I tillegg vil noen av de samiske institusjonene og møteplassene bli berørt. Både Várdobáiki og Evenes kirke vil trolig komme inn i rød sone. Grendehuset som ligger sør for E 10 og Boltåsen skole vil også muligens bli berørt. Gallogiedde vil trolig ikke komme innenfor gul sone, men det er stor sannsynlighet at stedet vil få betydelig støy og dette kan ha betydning for arrangementer på stedet. Hvis dette fører til flytting av viktige samiske møteplasser eller nedleggelse av disse, kan dette ha betydning for det samiske samfunnet i området.

Det er vanskelig å vurdere omfanget for det markasamiske samfunnet, men gitt at støyen fører til fraflytting, at samfunnet mister kompetanse og at de som må flytte fra husene sine ikke bosetter seg i området vil konsekvensene være meget store for det markasamiske samfunnet.

Tilflytting

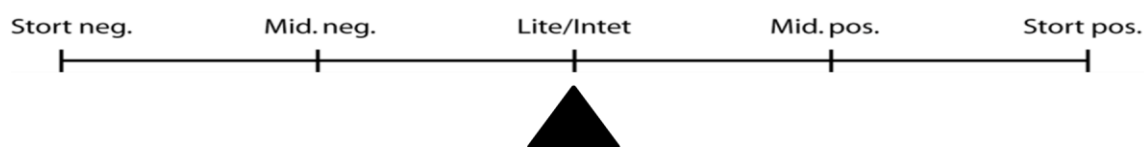
Omfanget av tilflytting forventes å være forholdsvis liten. Innflytting kan både være positivt og negativt. En stor innflytting kan føre til en ytterligere marginalisering av det samiske, men behøver nødvendigvis ikke bli det. Om innflytting vil føre til marginalisering vil i stor grad være avhengig av hvordan kommunene fremmer det samiske som en viktig faktor i kommunens identitet. Undersøkelser som er gjort av NORUT viser at kommunens strategi

knyttet til å fremme identitetsartikulasjon er viktig for stedsidentiteten (Nygaard & Kvidal 2009). Fornorskningen i området har gjort at det samiske har vært underkommunisert og stigmatisert. Den "nye" samiske bevisstheten i området kan føle seg truet av en stor innvandring fra en ikke samisk befolkning som kan være med å snu den utviklingen man nå er inne i, der det samiske har fått en større og større anerkjennelse i kommunene. Skånland kommune har kommet inn i forvaltingsområdet for samisk språk. Mens Skånland kommune presenter seg også som en samisk kommune, nevner ikke Evenes kommune det samiske i sin presentasjon av kommunen på kommunens hjemmeside.¹⁴

En innflytting kan også være positivt for det samiske samfunnet på flere måter. For det første vil flere innbyggere i kommunene gi kommunene et bedre skattegrunnlag og av den grunn en bedre økonomi. Dette kan være med å sikre kommunens økonomi på sikt og styrke det samiske tilbudet på skolene og i helsesektoren. En forutsetning for at dette skal skje er at det samiske tilbudet er en prioritert sak i kommunene. Skånland kommune har flere skoler der det undervises i samisk, og det at kommunen er en del av forvaltningsområdet for samisk språk tyder på at kommunen prioriterer samiske saker. Evenes kommune har kun en skole der det undervises i samisk, og som nevnt over er ikke det samiske særlig promotert av kommunen. En god kommuneøkonomi kan også bidra til et generelt bedre tjenestetilbud i kommunene som kan bidra til å fremme bolyst. Dette kan på sikt bidra til en stabil bosetting i kommunene.

De fleste markabygdene er i dag livskraftige og mange unge samer slår seg ned i bygdene etter å ha stiftet familie (Nymo, R. 2003). Allikevel ser vi en nedgang i befolkningen i kommunene Evenes og Skånland. Det er forventet at denne befolkningsutviklingen vil fortsette hvis det ikke blir etablert en kampflybase. Kampflybasen vil gi en umiddelbar effekt på arbeidstilbudet i kommunene.

Det at man har et dårlig grunnlag for å vurdere hvor stor tilflyttingen vil bli gjør det vanskelig å vurdere konsekvensene av dette. I utgangspunktet er det forventet at det er få som vil flytte og de som flytter forventes å bosette seg i Harstad. Forutsatt at tilflyttingen er liten antar vi at konsekvensene også er små.

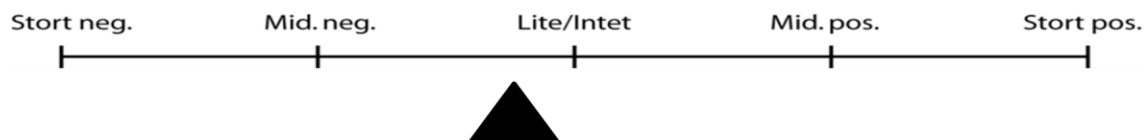
Pendling

Det er vanskelig å si hvilke konsekvenser pendling vil ha for det samiske samfunnet. I NORUT sin rapport kommer det fram at innbyggerne i kommunene de har som case ser på pendlersamfunnet som mindre ønskelig enn et samfunn der hele familier flytter inn (Kvidal & Nygaard, 2009). Grunnen til dette er særlig at man er redd for at en stor pendling kan være med å oppløse sosiale bånd. Særlig kan dette være tilfellet der man får en stor innpendling av et kjønn. Det som i stor grad preger forsvaret, er at det er stor overvekt av menn som arbeider der. Allikevel antar vi at de fleste som pendler til flyplassen i stor grad vil være på flyplassområdet mye av tiden. Noen vil benytte seg av fritidstilbud knyttet til friluftsliv, men de fleste av pendlerne antar vi har familie et annet sted i landet. I stor grad vil dette være

¹⁴ <http://www.evenes.kommune.no/document.aspx?uid=37&title=Evenes+kommune>

ukependlere, som tilbringer det meste av sin tid på basen eller i forlegningen og drar hjem i helgene. Det forventes at det vil være en forholdsvis stor pendling, særlig de første årene etter etableringen. Vi antar at de som blir på flyplassen i helgene også i noen grad vil benytte seg av fritidstilbud som finnes. Det antas imidlertid at mange vil foretrekke å dra inn til Harstad for å gå ut, på kafe, kino eller lignende.

Forutsatt at pendlingen blir stor og at det er en stor overvekt av menn som i stor grad ukependler og ellers vil foretrekke fritidstilbud i Harstad, antar vi at konsekvensene på det markasamiske samfunnet vil være små.

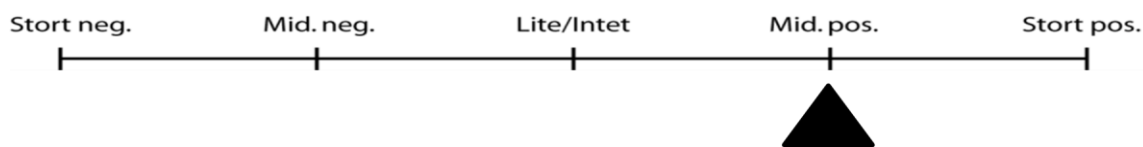
Arbeidsplasser

Geir Johansen uttalte 17. februar 2009: "Tomme samiske bygder vil på ingen måte fremme den samiske samfunnsutviklingen, uavhengig av om dette er et resultat av støy eller mangel på arbeidsplasser. Som kjent har det samisk språket og kulturen veldig dårlige levevilkår når de menneskelige ressursene er forsvunnet."

For at et område skal kunne utvikle seg må det også være arbeidsplasser. Omlokaliseringen av kampflybasene er planlagt gjennomført om ca 10 år. Dette betyr at mange av de som i dag jobber i forsvaret vil ha gått av med pensjon eller blitt ansatt i sivile stillinger. En del av det personellet som skal jobbe med de nye flyene er ennå ikke kommet inn i Forsvaret. Hvis man får vedtak om flytting av kampflybase, kan Forsvaret og kommunene aktivt jobbe for å få til rekruttering av personell fra kommunene, slik at forsvaret kunne sikre å beholde en større andel av den viktige kompetansen de har ved kampflybasene ved en flytting til Evenes. Det vil være bruk for kompetanse på alle nivåer, og dette vil også gjøre det mulig for samiske ungdom å flytte tilbake til området å få arbeid. Dette kan bidra til å sikre en videre samisk bosetting i område. Det er allikevel usikkert om rekrutteringen til stillinger ved flyplassen vil skje fra folk som er bosatt i kommunene Evenes og Skånland. Det er forholdsvis kort vei til Harstad og det er sannsynlig at rekrutteringen vil skje der i fra også.

I tillegg til arbeidsplasser direkte knyttet til flyplassen, vil etableringen føre til ringvirkninger i næringslivet. For å si i hvor stor grad dette vil påvirke næringslivet i kommunene Evenes og Skånland må man se på hvilke tjenester som kjøpes og næringsstrukturen i kommunene. Med kort avstand til Harstad er det sannsynlig at noe av lokale ringvirkningene av innkjøp vil tilfalle byen. Dette bør eventuelt utredes nærmere.

Forutsatt at forsvaret i stor grad klarer å rekruttere arbeidskraft lokalt i kommunene og at forsvaret i perioden fram til etablering av kampflybasen aktivt rekrutterer fra samiske miljøer mener vi at etableringen vil være positiv. Kommunene har til i dag opplevd fraflytting og arbeidsplasser er viktige for bosettingen. Derfor vil nye arbeidsplasser kunne være med på å sikre kommunenes bosetting, tilbud til befolkningen og prioritering også av de samiske tilbudene i kommunene. Utgangspunktet for vurderingen er imidlertid at forsvaret ikke setter i gang tiltak for rekruttering.

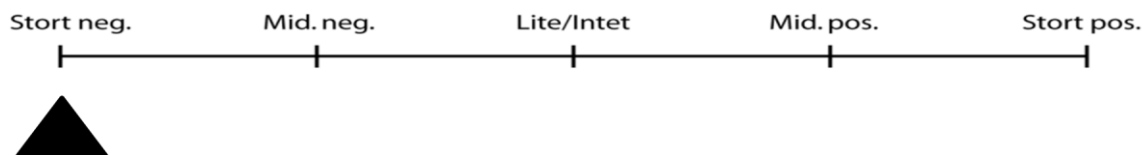
6.3.2 Markasamisk identitet

Støy

Støyen vil ha betydning for de samiske møteplassene, opplevelse av området og bruken av området. Den markasamiske identiteten er sterkt knyttet til de markasamiske bygdene, stedene der det er spor etter samiske slekter, kulturelle møteplasser og kulturhistoriske steder. Den prosessen den markasamiske identitetsutviklingene har gått igjennom siden 70 tallet kan beskrives som en møysommelig kamp om kontroll over eget område og egen kulturutvikling. Det er mulig at en etablering av en kampflybase som vil forringe områdets kvaliteter med mye støy. Sametinget har i sitt forslag til planveileder legger vekt på at selv om et tiltak ikke direkte fysisk vil medføre inngrep på viktige steder, kan effekten av tiltakene kunne oppleves som krenkende. Uten en involvering av de samiske miljøene vil dette kunne oppleves som en krenking av de samiske kulturhistoriske stedene og slektenes spor i landskapet. Det at egne boplasser blir forringet vil også ha stor betydning for identiteten.

Sametinget legger også vekt på at en sikring av den markasamiske bosettingen styrker identiteten. Hvor mye støyen vil påvirke bosettingen er vanskelig å si før man vet hvor stort omfanget er, men det kan ha store negative konsekvenser.

Sett i lys av forunderskningshistorien og den tunge prosessen det har vært for mange å etablere en trygg samisk identitet er dette uheldig. Hvis man velger å gå videre med Evenes alternativet det settes i gang en prosess som involverer den samiske befolkningen i område, og som gjør at de får en opplevelse av at de involveres i bestemmelsesprosessen.

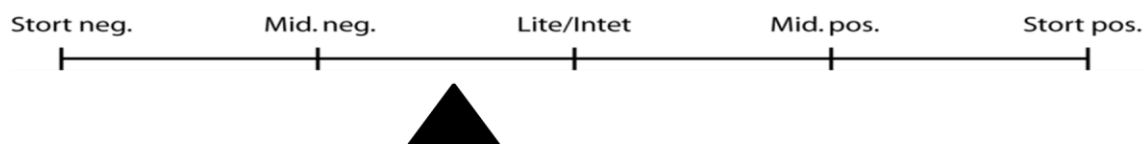

Tilflytting

Steder har ikke noen forhåndsgitt, enhetlig og motsetningsfri identitet, men er konstruert i de menneskelige møtene. Dette vil ha betydning for kommunens innbyggere for hvordan stedsidentiteten skapes. Bildene som tegnes i kommunene er forskjellige, og i ulik grad synes de å være et resultat av kommuners bevisste strategi knyttet til å fremme en viss identitetsartikulasjon. Dette kan bety at i kommuner der det samiske er synlig og hvor kommunen har en bevisst strategi knyttet til artikulering av sin samiske identitet og fremming av likebehandling av norsk og samisk kultur, vil en innvandring ikke ha store negative konsekvenser for det samiske samfunnet. En innvandring kan i slike tilfeller kunne ha positiv effekt fordi innflyttere kan i større grad, for eksempel kan ha en mer positiv holdning til samisk kultur- og språkundervisning i skolen enn de som bor i området. Dette fordi innflytterne ikke nødvendigvis bærer med seg samme fordommer og stigma om det samiske

som de lokale innbyggerne kan ha.¹⁵ Forutsetningen er imidlertid at kommunene har en bevisst positiv holdning til sin samiskhet og at den er tydelig i kommunenes profil. For å kunne vite omfanget bør det gjøres en undersøkelse blant de som eventuelt skal flytte til stedet for å se hvilke holdninger de har.

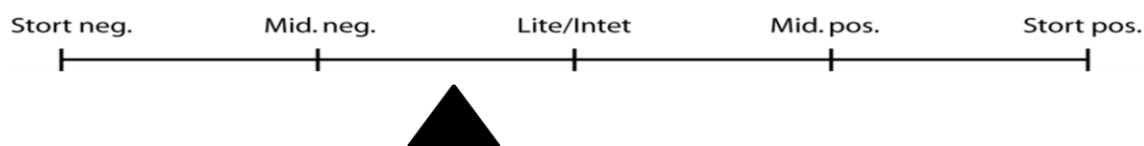
Det antas at tilflyttingen vil være av et så lite omfang at dette ikke vil ha stor betydning for den markasamiske identiteten.

Pendling

Det er en sammenheng mellom boformer og stedsidentitet; nye boformer utfordrer identitetsartikulasjoner tuftet på gamle boformer, samtidig som nye identitetsartikulasjoner kanskje presser fram nye boformer. Flytting og pendlingsmønstre mellom kommuner kan også påvirke stedsidentitet. For å kunne si noe om hvordan pendling vil påvirke samfunnet bør det både gjøres bedre undersøkelser i befolkningen.

Det forutsettes at det blir en stor pendling av menn til flyplassområdet. Dette vil være med å påvirke tilhørigheten til området. Det er imidlertid forventet at de som pendler i liten grad vil ta mye "plass" i lokalsamfunnene og involvere seg lite i samfunnslivet i kommunen. Av den grunn antar vi at konsekvensene for identiteten av pendlingen vil være liten.

Arbeidsplasser

Etablering av arbeidsplasser kan ha betydning for identiteten. Etablering av Sametinget og arbeidsplasser knyttet til denne institusjonen har bidratt til å styrke den samiske identiteten. Også etablering av arbeidsplasser knyttet til andre samiske institusjoner har vært viktig i identitetsbygging knyttet til det samiske.

Hvordan etableringen av en stor arbeidsplass knyttet til forsvaret vil påvirke den markasamiske identiteten er vanskelig å si. Forsvarspolitikken er sjelden et tema som blir mye diskutert i samepolitiske forum. Derimot blir forsvaret ofte diskutert i forbindelse med arealkonflikter særlig knyttet til reindrifta. Altså kan forsvaret oppleves som en aktør det ofte knytter seg interessekonflikter til, og en motpart til samiske interesser. En slik opplevelse av forsvaret vil ikke bidra til en styrking av den markasamiske identiteten ved etablering av forsvarsarbeidsplasser i markasamisk område.

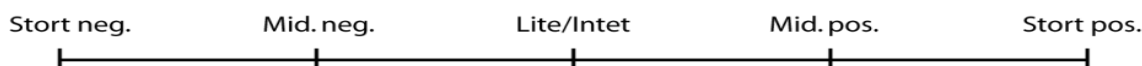
Forsvaret er i store deler av det norske samfunnet en viktig del av nasjonalfølelsen. Dette på bakgrunn av at forsvaret har en viktig oppgave i å forsvare det geografiske området som Norge er etablert på, verne om territoriale rettigheter og bidra til å holde fred i landet. Norge

¹⁵ Blant annet Randi Nymo kommer i sin hovedfagsoppgave inn på dette med stigmatisering. I følge avhandling har adskillelsen mellom nordmenn og markasamer, bidratt til isolasjon og myteskapingsærlig i Ofoten og sør-Troms.

er etablert på det geografiske området til to folk, nordmenn og samer. Forsvaret skal i utgangspunktet ha like stor betydning for nordmenn som samer i dette henseende. Allikevel assosieres forsvaret sterkt med den norske stat. I tillegg var forsvaret en viktig del av fornorskningspolitikken og utviklingen av assimilasjonspolitikken skjedde samtidig med at de samiske områdene ble interessante for storsamfunnet blant annet i lys av sikkerhetspolitiske vurderinger.¹⁶

Vi har ikke data på om det er forskjell på andel av samisk ungdom og norsk ungdom som avtjener verneplikt, eller som arbeider i forsvaret, derfor kan vi ikke si om og hvordan en forsvarsetablering og arbeidsplassene dette fører med seg vil påvirke den markasamiske identiteten. Etableringen kan også bidra til å sikre arbeid for samisk ungdom som ønsker å flytte hjem. På den måten kan etableringen bidra til å styrke den markasamiske identiteten fordi man får en økt tilflytting av samisk befolkning. I tillegg vil etableringen kunne føre til noe bedre kommuneøkonomi som igjen vil bidra til en styring av tilbudet i kommunene. Dette vil være positivt.

Om etablering av arbeidsplasser knyttet til forsvaret vil ha betydning for den markasamiske identitetsutvikling er vanskelig å si. Ut i fra betraktningene ovenfor vil vi anta at forsvaret ikke vil styrke den markasamiske identitetsfølelsen slik samiske institusjoner gjøre. For å si noe mer spesifikt om dette temaet bør det gjøres dypere analyser. Vi mener det ikke er mulig for oss å vurdere dette ut i fra den kunnskap man har i dag om temaet.

6.3.3 Reindrift

Støy

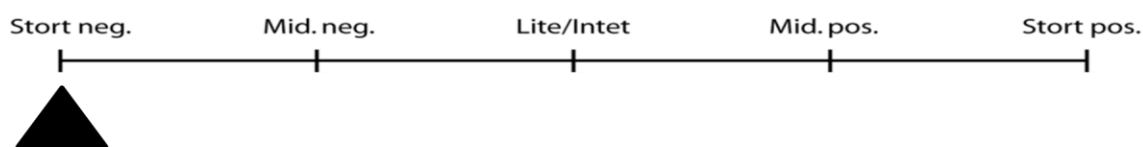
Reindriften er en arealkrevende næring. I dag er det distrikt 22 Grovfjord som har beite på hele Skånlandshalvøya. I følge kart 1 ligger det en trekk og drivningslei bak flyplassen. Denne brukes i liten grad i dag fordi den ligger så nært flyplassen. Det er gjort lite forskning på hvordan dyr reagerer på ulike tiltak, men erfaring som distriktet har gjort etter etablering av flyplassen i 1974, viser at det har vært en forholdsvis stor unnvikelse av dyr rundt flyplassområdet. Noen dyr reagerer mindre på lyd enn andre og det hender i dag at dyr kommer inn på flyplassområde. Dette er stort sett voksne bukker som er de minst sky dyrene. I dag er det gode beiteforhold rundt vannene som ligger ved flyplassen og særlig er disse viktige på vinter og våren. En etablering av kampflybase vil med stor sannsynlighet fortrenge flere rein fra området, og fra et større område enn i dag. Dette vil føre til at de gode beiteområdene rundt vannene med stor sannsynlighet ikke vil bli utnyttet. Etableringen kan også føre til at man får en lydbarriere som gjør at hele beiteområde vest for flyplassen ikke blir brukt. Hvis området skal bli brukt må man eventuelt frakte dyrene med bil til området, og dette vil bidra til merarbeid og mer kostnader for reinbeitedistriktet.

¹⁶

Brenna, W. (u.d.). *Norge det offisielle norske nettstedet på island*. Hentet 02 16, 2010 fra <http://www.noregur.is/en/ARKIV1/sami/#top>

Reinbeitedistriktet har i forbindelse med øvelser som er gjort i område opplevd at dyr blir jaget når jagerflyene kommer lavt over området. Dette har i noen tilfeller ført til at flokken blir spredt og noen dyr har blitt jaget inn i områder der man ikke har fått dyrene ut, og dyrene har omkommet. Distriktet får kompensasjon for tapte dyr, men både spredning av flokk samt forsøk på å få dyr ut av ugunstige områder, koster distriktet mye, både økonomisk og i merarbeid. I tillegg er det en belastning for reineierne å se dyrene bli plaget på denne måten. Det er derfor av stor betydning for konsekvensene av etablering av kampflybase på Evenes, at forsvaret tar hensyn til reindriften når de flyr. En god dialog med reindriften er derfor viktig for å begrense omfanget av konsekvensene.

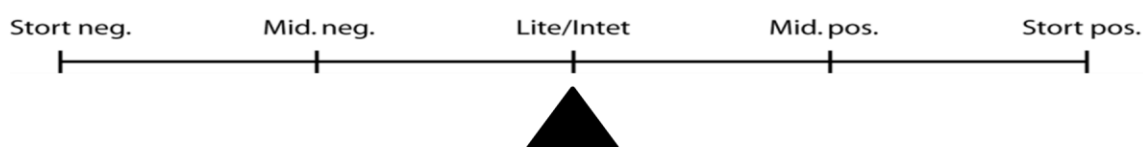
Det er i denne utredningen kun sett på noen konsekvenser for distrikt 22. Etableringen kan også få konsekvenser for andre reinbeitedistrikt og hvis Forsvarsdepartementet går videre med Evenes alternativet bør det gjøres en egen konsekvensutredning for reindrift der man går dypere inn i konsekvensene for alle de berørte distrikt.

Tilflytting

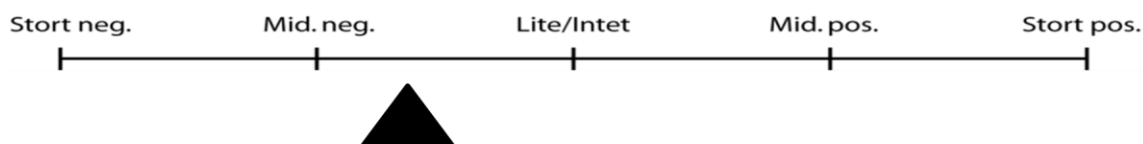
I forbindelse med stor tilflytting kan reindriften bli berørt gjennom krav om nye boligarealer. Dette vil få konsekvenser både for bruken av områdene og på disponibelt areal for reindriften. I tillegg sliter reindriften i dag med at det foregår mye ulovlig snøscooterkjøring særlig på vinteren når det er mørkt som skremmer dyrene. En innflytting i kommunene kan føre til et større omfang av slik kjøring, men for å kunne si noe spesifikt om dette trenger man informasjon om hvem som kjører, hvor de kjører fra og hvorfor de kjører.

Siden vi antar at tilflyttingen vil være forholdsvis liten vil dette ha små konsekvenser for reindriften.

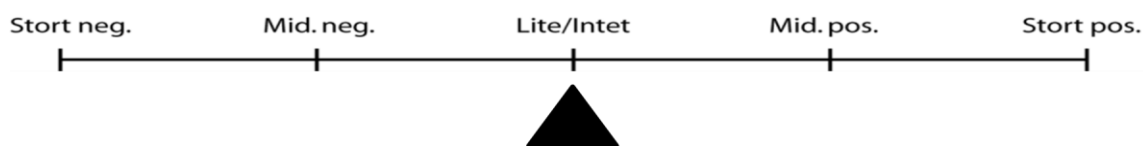
Pendling

Det som kan berøre reindriften i forbindelse med pendlingen, er større trafikk i området. Trafikkvolumet vil være avhengig av hvor mange som pendler fra Harstad, og andre områder rundt flyplassen. Det er forventet at de som flytter til området i stor grad vil flytte til Harstad og muligens Narvik. Dette vil føre til større daglig pendling enn det som er tilfellet i dag. Dette kan føre til mer støy og flere påkjørsler av rein. Hvor stort problem dette vil være er vanskelig å si, da vi ikke vet hvor stort det daglige pendlebehovet vil bli. Ukependlerne forutsettes å i stor grad bruke rutefly. Så lenge dette ikke medfører flere avganger med rutefly, vil ikke dette ha innvirkning på reindriften. Omfang av problemstillingen rundt pendling og reindrift bør bli bedre utredet i en egen konsekvensutredning for reindrift.

Arbeidsplasser

Selve arbeidsplassene vil trolig ikke ha betydning for reindrifta, men aktiviteten på området som disse arbeidsplassene bidrar til vil ha betydning for reindrifta.

6.3.4 Samisk møteplass

Støy

I henhold til T-1442 (26.01.05) er støyfølsom bebyggelse definert som bolig, skole, barnehage, helseinstitusjoner, fritidsbolig, kirke og andre bygg med religiøs karakter, kulturbygg og andre bygninger med tilsvarende bruksformål. Som det kommer fram av kartet på side ... er det mange samiske møteplasser i området rundt og nord for flyplassen. Graden av berøring knyttet til støy varierer mye, og det er kun to av disse som kommer inn i den røde sonen. Noen flere vil komme innenfor den gule støysonen, men det er grunn til å tro at flere av møteplassene vil påvirkes av støyen.

Várdobáiki er i Sametingets institusjonsmelding definert som et kultursenter, og deler sin aktivitet inn i språksenter, kultursenter, dokumentasjonssenter og samisk barnehage. Det undervises i samisk på senteret. Barnehage driften ligger ikke på selve senteret, og utenfor den gule støysonen. Allikevel må Várdobáiki defineres som et støyfølsomt bygg. Siden Várdobáiki ligger veldig nært flyplassen og med stor sannsynlighet kommer innenfor den røde sonen må sannsynligvis senteret flyttes. Også tomten som er satt av til et nytt kulturbygg for Várdobáiki kommer inn i den røde sonen, så man må eventuelt få en ny tomt. Dette betyr at Várdobáiki må skifte lokalisering. I følge informanter ble Várdobáiki etablert nettopp i Evenes i de markasamiske bygdene fordi lokaliseringen ligger forholdsvis sentralt i det markasamiske området. Várdobáiki selv har ikke villet uttale seg om konsekvenser, og det er derfor vanskelig å vurdere hva en flytting av senteret vil bety for det markasamiske, men det vil med stor sannsynlighet oppfattes som meget negativt av den samiske befolkningen.

Kommunale skoler har en viktig funksjon både i formidling av den samiske kultur og språk. Båltåsen skolen vil sannsynligvis ligge på ytergrensen av gul sone. I følge informanter har kommunen vurdert å legge ned denne skolen. Det har vært stor motstand mot en slik nedleggelse og det samiske miljøet er redd for at en etablering av kampflyplass vil gi kommunen en mulighet til å gjennomføre nedleggelsen og flytte elevene til en annen skole. Dette vil ha betydning for de markasamiske bygdene som et levende samfunn. Støy vil også kunne gjøre skolen mindre attraktiv som arbeidsplass, og det kan derfor bli vanskelig å rekruttere lærere med den rette språkkompetansen til skolen.

Videregående skole i Skånland kommune arbeider med å få til en løsning for videre drift av skolen som privat skole. Hvis dette skal være mulig må rekrutteringen til skolen opprettholdes. Fylkesmannen Svein Ludvigsen var bekymret i forbindelse med nedleggelse av den videregående skolen i Skånland.¹⁷ I følge fylkesmannen har frafallet fra de

¹⁷ <http://www.ht.no/incoming/article313995.ece>

videregående skolene i Troms vært høyt, men videregående skole i Skånland har hatt null frafall. Skolen er også veldig viktig for ungdom med samisk bakgrunn. Skolen kommer sannsynligvis ikke inn i den gule sonen, men om og hvordan støyen vil påvirke skolens rekruttering er usikkert.

Soltun folkehøyskole tilbyr i dag blant annet friluftsliv som et av sine fag. Målet med dette kurset er blant annet å utvikle gleden ved å ferdes i naturen og få gode naturopplevelser. Attraktiviteten ved dette tilbudet kan forringes med mye støy i området.

Grendehusene er viktige møtesteder for den samiske befolkningen i området. Husene brukes til ulike arrangementer. De grendehuset som kommer inn under gul støysone må det gjennomføres tiltak for å støyisolere byggene. Det er grunn til å tro at mye av aktivitetene rundt grendehusene foregår på ettermiddagen kveld eller i helger. Av den grunn vil ikke aktiviteten i grendehusene bli berørt i så stor grad.

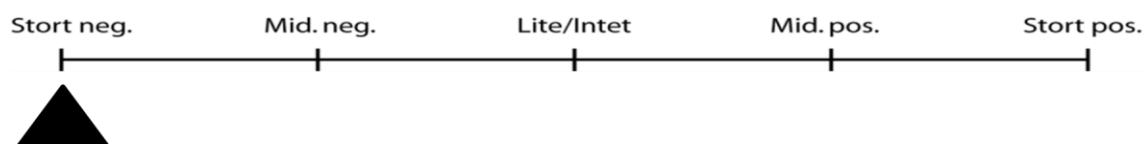
Kirkebygg og andre bygg med religiøs karakter defineres som støyfølsomme bygg.

Lavangseidet bedhuskapell/Kvitfors kapell, som er lokalisert i markabygda på grensen mellom Evenes og Skånland, vil sannsynligvis ikke komme inn i den gule støysonen men vil få økt støy. Kapellet brukes både til gudstjenester, brudevigsler, læstadianske samlinger av alle retninger og arrangementer i forbindelse med begravelser. De fleste religiøse aktiviteter foregår i helger eller i ferier. Unntaket er begravelser som ofte gjennomføres på ukedager på dagtid. Støyen kan av denne grunn oppleves som en meget forstyrrende faktor i en slik sammenheng. Dette kan føre til en mindre bruk av kapellet. I Bodø tilbaser forsvaret aktiviteten slik at det ikke flys under begravelser eller andre religiøse akter. **Evenes kirke** vil bli direkte berørt av etableringen, og må med stor sannsynlighet flyttes.

Márkomeannu searvi leier kontorer hos Várdobáiki og vil derfor bli berørt hvis Várdobáiki må flytte. I tillegg vil festivalen kunne bli berørt av etableringen, hvis det foregår flygninger fra kampflybasen i tidsrommet som festivalen arrangeres. Márkomeannu kultur- og musikkfestival arrangeres i markebygdene hvert år i juli måned på Gállogieddi friluftsmuseum, og går over fem dager. Selv om Gállogieddi sannsynligvis ikke ligger innenfor gul støysone, ligger den høyt og har fin utsikt over markabygden. Støyet som genereres fra jageflyene vil med stor sannsynlighet ødelegge musikk og kulturopplevelsene. I utgangspunktet skal det ikke gjøres flygninger i feriene, og derfor vil ikke selve festivalen bli berørt så lenge dette overholdes av forsvaret.

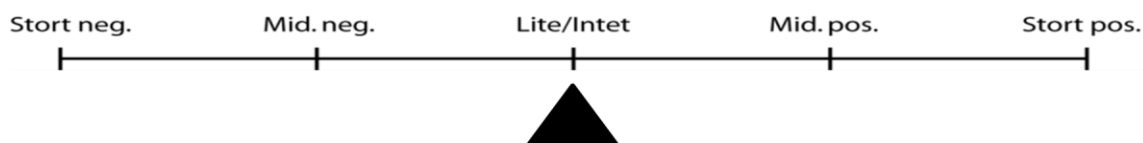
Gállogieddi brukes aktivt både av beboerne i markabygden, Markomeannu festivalen, skolene og barnehagen. Som nevnt ser det ikke ut til at Gállogieddi kommer inn i den gule støysonen, men vil allikevel bli forstyrret av støy. Skolene og barnehagen bruker området på dagtid og opplevelsen og bruken av Gállogieddi kan forringes. På sikt kan dette føre til en mindre bruk av museet.

Selv om støyen i stor grad vil være konsentrert rundt visse tider på dagen, og de samiske møteplassene i forskjellig grad vil berøres av støyen, vil vi si at støyen vil ha stor negativ innvirkning på de samiske møteplassene sett under ett.

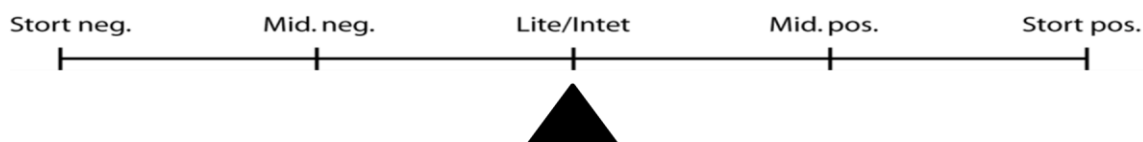
Tilflytting

Det er særlig skolene der det undervises i samisk som særlig kan bli påvirket av en eventuell innvandring. Hvor stor denne påvirkningen vil være vil avhenge av hvor innflyttingen blir. I Evenes kommune på Liland skole, vil vi anta at det kan være størst innvirkning, siden Boltås skole ligger i et område der det er vanskelig å få tak i bolig i dag. Hvis man får en tilflytting i området som vil styrke elevgrunnlaget for Boltås skole vil dette kunne være positivt for skolen og dermed for det samiske. Hvordan en eventuell tilflytting vil slå ut vil være avhengig av hvilke holdningene innflytterne har til likebehandling av samiske og norske rettigheter som språkopplæring på eget språk. I tillegg vil kommunens holdninger til det samiske være av betydning. Vi har i denne utredningen antatt at tilflyttingen vil være av minimal karakter, og antar derfor også at påvirkningen på skolene ikke vil være av stor betydning.

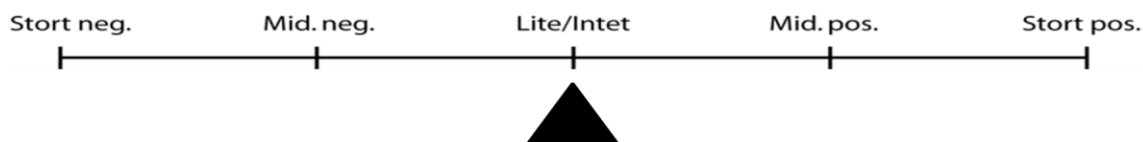
Pendling

Det er lite trolig at de samiske møteplassene vil bli sterkt berørt av arbeidspendlingen.

Arbeidsplasser

Arbeidsplassene i seg selv vil ikke ha påvirkning på de samiske møteplassene.

7 KONSEKVENSER OG AVBØTENDE TILTAK

I dette kapittelet oppsummeres konsekvensene av tiltaket så langt det er mulig når omfanget av tiltaket ikke er fullt ut utredet.

7.1 Konsekvenser for markasamisk samfunn

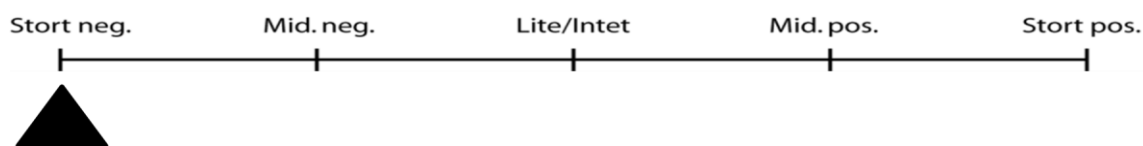
7.1.1 0-alternativet

Ved 0-alternativet vil samfunnsutviklingen fortsette som i dag. Vi antar en befolkningsnedgang men at det samiske får en sterkere plass og at samiske institusjoner bygges opp i kommunene Evenes og Skånland. Dette betyr at for den samiske befolkningen vil utviklingen være noe positiv. (+).

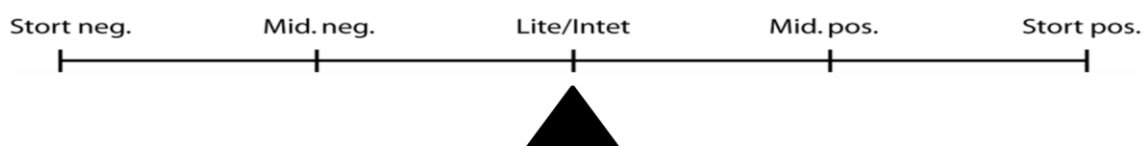
7.1.2 Omfang av etablering av kampflyplass

Omfanget av etableringen uten avbøtende tiltak er summen av omfanget skissert ovenfor i kapittel 6. Her vil vi sammenstille disse.

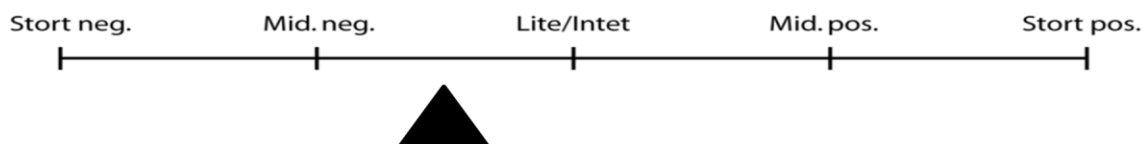
Støy :

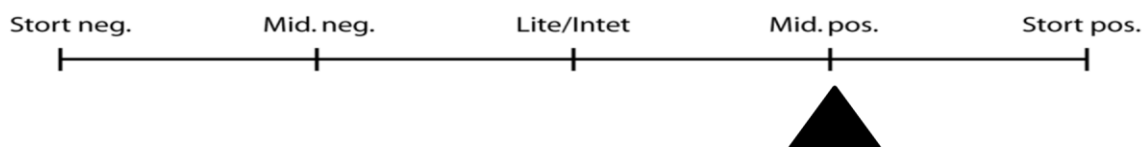
Tilflytting:

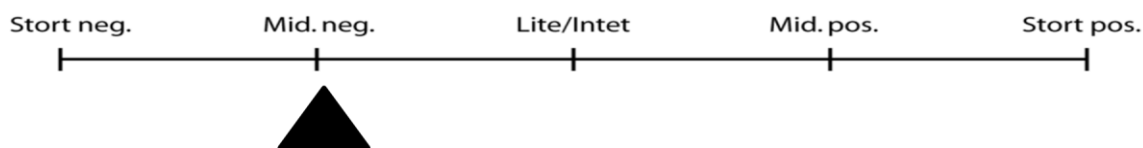
Pendling:

Arbeidsplasser:

SUM:

7.1.3 Verdi

På en skala fra liten, middels til stor, har området en stor verdi for Markasamisk samfunnet.

7.1.4 Avbøtende tiltak

Det viktigste avbøtende tiltaket vil være å involvere det Markasamiske samfunnet i en prosess ved en eventuell etablering av kampflybase. Det er mange følelser involvert i etableringen, og den samiske befolkningen gir uttrykk for at de ikke blir tatt hensyn til, både av forsvaret og av sin egen kommune. Kommunen ivrer for etableringen, mens det samiske samfunnet i Evenes og Skånland er sterkt imot. Dette viser at det er en interessekonflikt der det er fare for at det samiske igjen vil føle seg som overkjørt og som tapere. For å unngå dette må forsvaret få til en prosess der både det legges opp til dypere analyser og konsekvensutredninger samt en dialog med de samiske miljøene.

Opprette en samarbeidsgruppe på lokalt nivå i forbindelse med etableringen av flyplassen. Denne gruppen skal være et talsrør for den markasamiske befolkningen i forbindelse med etablering og under drift av flyplassen.

Samarbeid med grunneiere i kommunene og bidra med midler til reguleringsplaner for nye boligområder i de markasamiske bygdene i kommunene.

Forsvarsdepartementet må gå i dialog med Várdobáiki angående alternativ plassering av senteret og bidra med midler til ny reguleringsplan samt bidra med midler til nytt bygg.

Tilby å kjøpe ut de som kommer inn i rød støysone, selv om ikke alle faller inn under krav om innløsning.

Midler til forbedringstiltak til de som kommer inn under gul støysone.

Midler til forbedringstiltak til boliger der beboerne opplever at de skjemmes av lyd p.g.a. etablering av kampflybase

Forsvaret og kommunene må aktivt jobbe for å få til rekruttering av personell ved flyplassen fra kommunene. Gå inn tidlig både på barne- og ungdomsskole nivå for å bidra til at samiske barn velger en karriere vei innenfor forsvaret. Dette arbeidet må starte med en gang man bestemmer seg for en eventuell etablering.

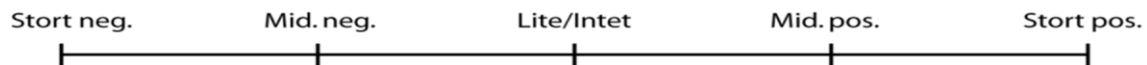
Sette av midler til å gjøre det samiske synelig i kommunene.

Etablere fritidstilbud for pendlere

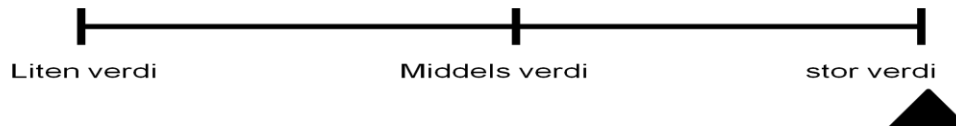
Skape møteplasser mellom de som jobber på basen og lokalsamfunnet.

7.1.5 Sum konsekvens med avbøtende tiltak

Med de avbøtende tiltakene vurderes omfanget til:

Verdi:

Forventet konsekvens satt inn i konsekvensviften (0)

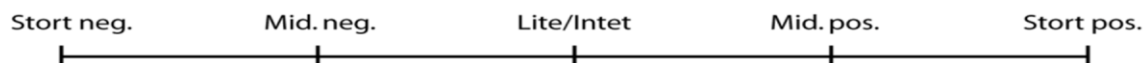
7.2 Konsekvenser for Markasamisk identitet

7.2.1 0-alternativet

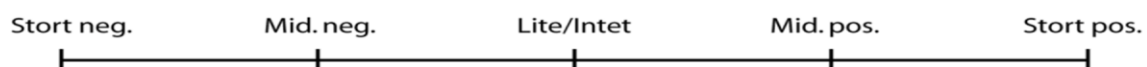
Vi antar at utviklingen vil fortsette og at den markasamiske identiteten vil gradvis bli sterkere (++)

7.2.2 Etablering av kampflyplass

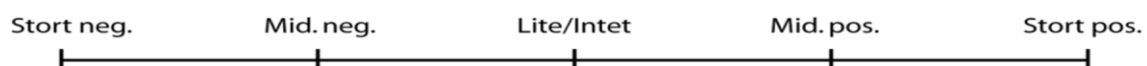
Støy :

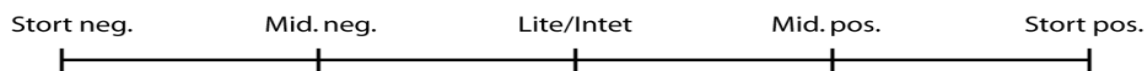
Tilflytting:

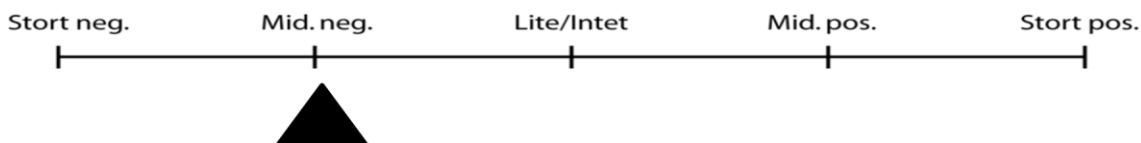
Pendling:

Arbeidsplasser:

SUM:

Det er vanskelig å si hvordan de totale konsekvensene for markasamisk identitet vil være når effekten av arbeidsplassene er ukjent. Siden den er ukjent ser vi her bort fra denne faktoren. Vurdering er derfor meget usikker.

7.2.3 Verdi

På en skala fra liten, middels til stor, har området en stor verdi for markasamisk identitet.

7.2.4 Avbøtende tiltak

Kommunene har en klar strategi på å synliggjøre det samiske og kommuniserer ut både til befolkningen i kommunene og til mulige tilflyttere at dette er samiske kommuner.

God kommunikasjon med lokalsamfunnet slik at man unngår flygninger på tidspunkter når det foregår viktige samiske arrangementer i området.

Bidra med midler til samiske kulturarrangementer i området.

Involvere lokalbefolkningen i etableringen av kampflybasen.

Bidra til å synliggjøre det Samiske i kommunene.

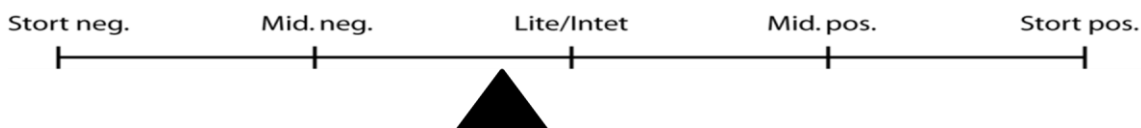
Opplæring av alle ansatte om samisk kultur og historie.

Bidra til å skape identitetsskapende arenaer for den samiske befolkningen. Dette kan være skoler, barnehage, Várdobáiki, grendehusene, Kirker og kapell osv.

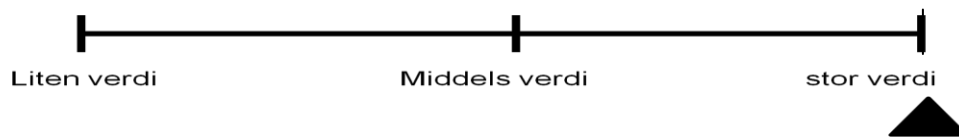
Unngå flygninger under religiøse sermoniser og arrangementer.

7.2.5 Sum konsekvens med avbøtende tiltak

Det er vanskelig å vurdere konsekvensene. Med de avbøtende tiltakene vurderes omfanget til:

Verdi:

Forventet konsekvens satt inn i konsekvensviften (-)/(0)

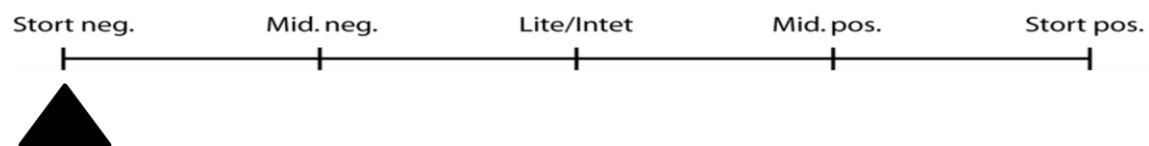
7.3 Konsekvenser for Reindrift

7.3.1 0-alternativet

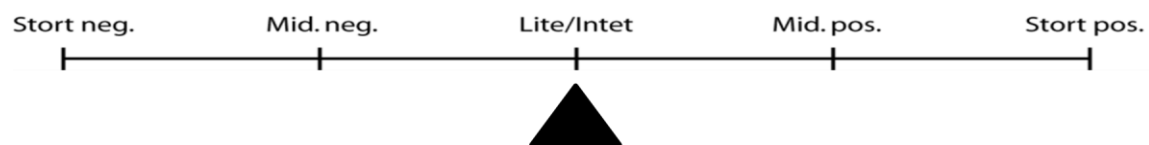
Tendensen vil fortsette som i dag og forventes å være som i dag (0)

7.3.2 Omfang ved etablering av kampflyplass

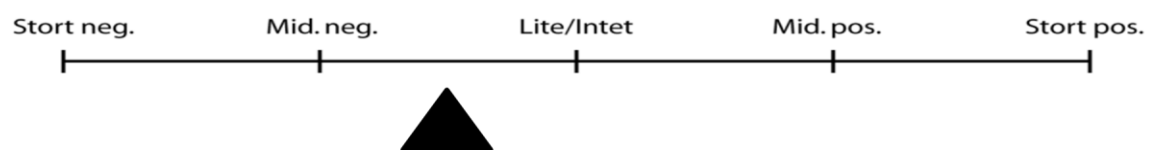
Støy:

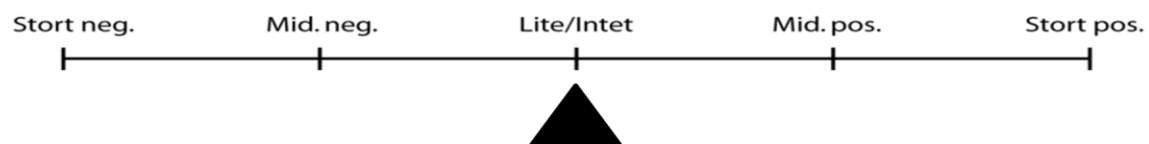
Tilflytting:

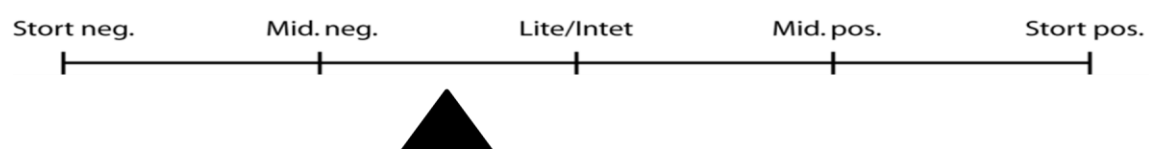
Pendling:

Arbeidsplasser:

SUM:

7.3.3 Verdi

På en skala fra liten, middels til stor, har området samlet for alle en stor verdi.

7.3.4 Avbøtende tiltak

Senke hastigheten på veiene og skilte godt der det eventuelt er fare for påkjørsel av rein.

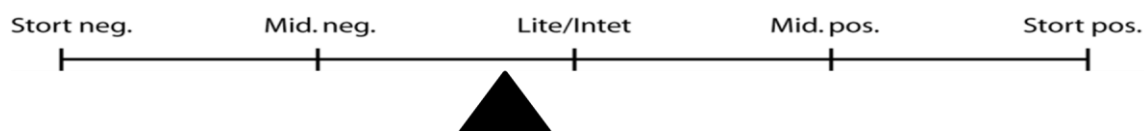
God dialog med reindriftna i forbindelse med øvelser og daglige flygninger.

Kompensasjon for merarbeid i forbindelse med lydbarriere og forstyrrende overflygninger.

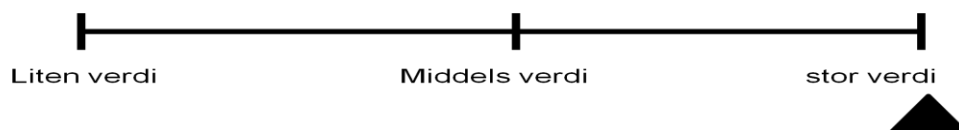
Forskningsprogram om reinens vandring for lyd.

7.3.5 Sum konsekvens med avbøtende tiltak

Med de avbøtende tiltakene vurderes omfanget til:

Verdi:

Forventet konsekvens satt inn i konsekvensviften (-).

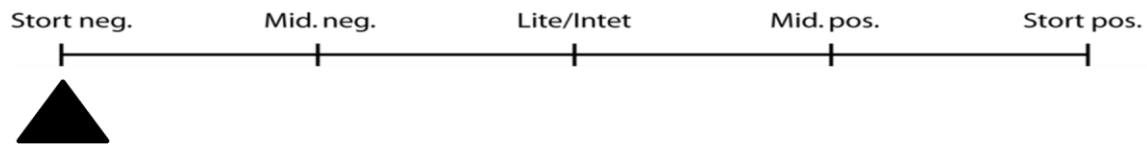
7.4 Konsekvenser for Markasamiske møteplasser

7.4.1 0-alternativet

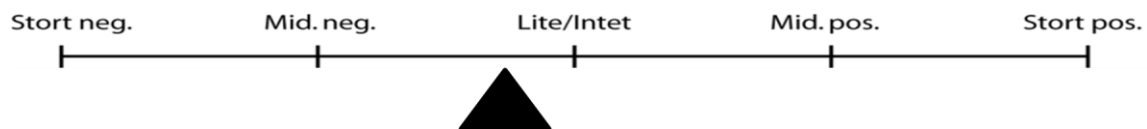
Det er antatt at et 0-alternativ vil gi de samme utviklingstrekkene som vi har sett hittil. Dette betyr at et 0-alternativ vil gi en fortsatt nedgang i befolkningsutviklingen i de to kommunene. Dette gjelder også grunnkretsene rundt flyplassen. En negativ befolkningsutvikling vil på sikt kunne være en utfordring da dette kan føre til en aldrende befolkning også i disse bygdene. Det kan være vanskelig å rekruttere folk til viktige stillinger osv innefor de samiske institusjonene. Allikevel forventes det en utvikling av samiske institusjoner i området og en utvikling av de samiske møteplassene som for eksempel Várdobáiki og Markomienna. Vi forventer derfor at 0-alternativet vil slå ut positivt for de samiske møteplassene (+).

7.4.2 Omfang ved etablering av kampflyplass

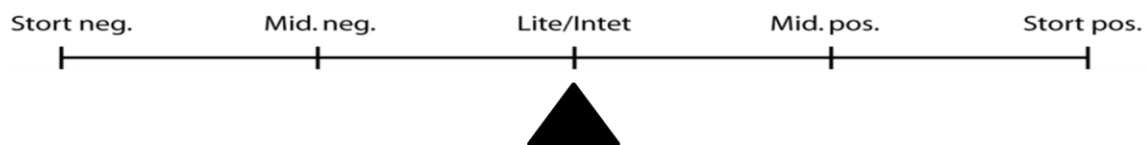
Støy :

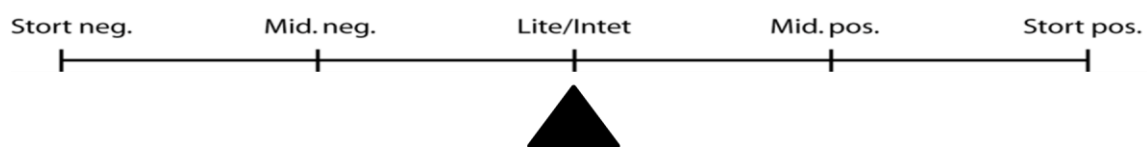
Tilflytting:

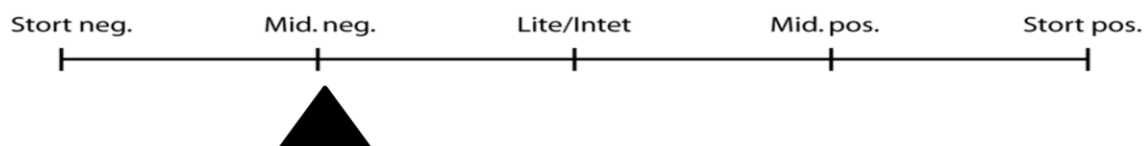
Pendling:

Arbeidsplasser:

SUM:

7.4.3 Verdi

På en skala fra liten, middels til stor, har området samlet en stor verdi.

7.4.4 Avbøtende tiltak

God dialog med de samiske organisasjonene og fagmiljøene.

Bidra økonomisk til reguleringsplaner samt bidra økonomisk til nytt bygg for Várdobáiki

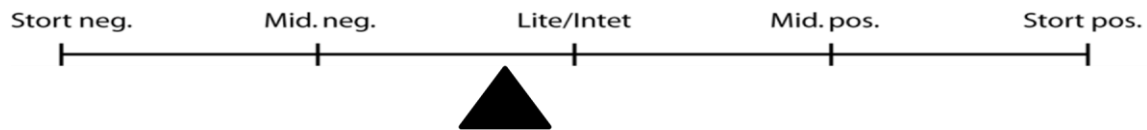
Lydisolere skoler og barnehager selv om disse ikke kommer inn under gul eller rød støysoner

Unngå flygninger når det er arrangementer på Gallodieddi

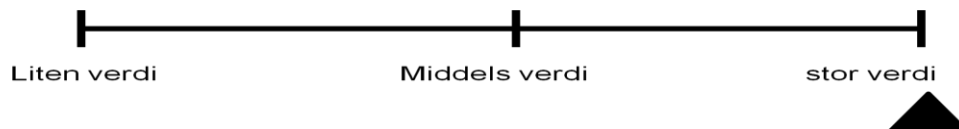
Unngå flygninger når det er religiøse arrangementer

7.4.5 Sum konsekvens med avbøtende tiltak

Med de avbøtende tiltakene vurderes omfanget til:

Verdi:

Forventet konsekvens satt inn i konsekvensviften (-).

7.5 Oppsummering effekt av tiltak med avbøtende tiltakt

	Verdi	0-alternativet	Etablering uten avbøtende tiltak	Etablering med avbøtende tiltakt.
Markasamisk samfunn	s	+	- - -	0
Markasamisk identitet	s	++	- - -	-
Reindrift	s	0	- -	-
Samiske møteplasser	s	+	- - -	-
SUM	s	+	- - -	-

Oppsummeringen viser at etableringen vil ha negative konsekvenser for det Samiske samfunnet sammenlignet med 0 – alternativet. Etableringen uten de avbøtende tiltakene antas å ha store konsekvenser for markasamisk samfunn. De avbøtende tiltakene vil gjøre at etableringen kun får begrenset betydning.

8 BEHOV FOR VIDERE UTREDNINGER

Konsekvenser av flytting for innbyggerne i rød støysone

Konsekvenser for bolyst for innbyggere i gul støysone og i området med forhøyet støy.
Utredning av hvordan støyet fra kampflyene oppleves av de nåværende beboerne i området.

Beregning av støynivå og hvordan de topografiske forholdene vil påvirke støyen

Lokale ringvirkninger for kommunene Evenes og Skånland ved etablering av kampflybase i Evenes

Egen konsekvensutredning for reindrift

Analyse av flyttemotiver og flyttepreferanser for de nåværende ansatte ved Ørland og Bodø flystasjoner

Egen konsekvensutredning knyttet til samiske kulturminner.

9 BIBLIOGRAFI

Ashkari, T. (2005). *Etnisitet og identitet hos samisk ungdom i Finnmark: Forsåelse og forvaltning*. Tromsø: Universitetet i Tromsø.

Kvidal, T., & Nygaard, V. (2009). *Sosiokulturelle spenninger - Stedsidentitet i fire nordnorske kommuner*. Alta: NORUT.

Brenna, W. (u.d.). *Norge det offisielle norske nettstedet på Island*. Hentet 02 16, 2010 fra <http://www.noregur.is/en/ARKIV1/sami/#top>

NOU Norges offentlige utredninger . (2007). *NOU 2007:14 Samisk naturbruk og rettssituasjon fra Hedmark til Troms*. Oslo: Departementenes servicsenter.

Nymo, R. (2003). *Har løst å kle på sæ kofte, men tør ikkje og vil ikkje*. Tromsø: Universitetet i Tromsø.

Olsen, J. E. (2007). Samisk befolkning, rettighetsforhold og bruk av naturen i Sør-Troms og Nordre Nordland (Ofoten) ca 1700-1900. I Samerettsutvalget, *NOU 2007:14 Samisk naturbruk og rettssituasjon fra Hedmark til Troms* (ss. 331-351). Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning.

Riendriffsforvaltningen. (2003, 11 04). www.reindrift.no. Hentet 01 08, 2010 fra <http://www.reindrift.no/?id=334&subid=0>

Riendriffsforvaltningen. (2003, 11 04). www.reindrift.no. Hentet 01 08, 2010 fra <http://www.reindrift.no/?id=334&subid=0>

Miljøverndepartementet. (2005). *St.meld. nr. 21 (2004-2005) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand*. Oslo: Miljøverndepartementet.

Stokka, H. H. (2006). *Konsekvenser for BMS-regionen og Bardu, Målselv og Sørreisa kommuner av Forsvarets omorganisering*. Trondheim: SINTEF.